

HZ. PEYGAMBER'İN HZ. HATİCE İLE EVLİLİĞİNE DAİR BİR HİKÂYE: TEZEVVÜCÜ'R-RESÛL

Selahattin TOPBAŞ¹

Bahir SELÇUK²

ÖZET

Hazret-i Muhammed'in (sas) ilk eşi Hazret-i Hatice (ra) ile ilgili bilgilere hem siyer türü eserlerde hem de müstakil olarak yazılmış eserlerde rastlamak mümkündür. Biyografi tarzı eserlerde Hz. Hatice'nin soyu, ticaretle ilgisi, Hz. Peygamber'le evliliği gibi konular ele alınmıştır. Klasik Türk edebiyatında da geleneksel anlatı çerçevesinde daha çok, Hz. Peygamber'le olan evliliği öne çıkarılmıştır. Bu çerçevede çoğu manzum biçimde yazılmış yirmi civarında eser bulunmaktadır. Bunların büyük kısmı üzerine çalışmalar yapılmıştır. Bu konuda yazılmış eserlerden biri de Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi 37 Hk 1591/2 numarada kayıtlı olan Tezevvücü'r-resûl adlı eserdir. Eser, Hz. Peygamber'in Hz. Hatice ile evliliğini sade ve açık bir dille anlatan mensur bir hikâyedir. Tezevvücü'r-resûl'i tanıtmayı amaçlayan bu çalışmanın giriş kısmında Hz. Hatice genel olarak tanıtılmış, klasik Türk edebiyatında ve günümüz edebiyatında Hz. Hatice hakkında yazılmış eserlere ve çalışmalara değinilmiştir. Daha sonra adı geçen eserin dil-üslup ve muhteva özellikleri üzerinde durulmuş ve son olarak da çeviriyazısına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Muhammed, Hz. Hatice, evlilik, hikâye, inceleme, çeviriyazı.

A STORY ABOUT THE PROPHET MUHAMMAD'S MARRIAGE TO KHADIJAH: TEZEVVÜCÜ'R-RESÛL

ABSTRACT

It is possible to find information about Prophet Muhammad's first wife, Khadija, both in the genre of the siyer and in the works written independently. In biographical works, subjects such as his lineage, his interest in trade and his marriage to the Prophet were discussed. In classical Turkish literature, within the framework of traditional narrative, his marriages with Prophet Muhammad were emphasized. In this way, there are around twenty works, most of them written in verse form. Most of them have been studied. Within the scope of this study, Tezevvücü'r-resûl, which is registered in Kastamonu Manuscript Library at 37 Hk 1591/2, is tried to be introduced. One of the works written on this subject is Tezevvücü'r-resûl, which is registered in Kastamonu Manuscripts Library at 37 Hk 1591/2. The work is a prose story that tells the Prophet's marriage to Khadija in plain and clear language. In the introduction part of this study, which aims to introduce this work, Khadija is introduced in general and the works written about Khadija in classical Turkish literature and contemporary literature are mentioned. Then, the language-style and content features of the book are mentioned and finally the translation is given.

Keywords: Prophet Muhammad, Khadijah, marriage, story, analysis, transcription.

¹ Öğretmen, Doktora Öğrencisi, Firat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, sel.topbas@hotmail.com

² Prof. Dr., Firat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, bahirselcuk@gmail.com

GİRİŞ

Kureyş eşrafından Huveylid'in kızı olan Hz. Hatice (ra), Fil hadisesinden 15 yıl önce takriben 556 yılında Mekke'de doğmuştur. Üstün iffeti sebebiyle İslâmiyet'ten önce "Tâhire", ticaretle uğraşmasından dolayı "Tâcire", Hz. Peygamber'in (sas) en büyük hanımı olması dolayısıyla "Kübrâ", saygınlığından dolayı "Seyyidetü Nisai Kureyş" sıfatlarıyla anılmıştır (Kılıç 2015:39-40).

Hz. Hatice, Hz. Peygamber ile evlenmeden önce iki evlilik yapmış, dul bir kadındır. Hz. Hatice'nin ikinci kocasının ölümünden sonra Kureyş'in bazı ileri gelenleri soylu, güzel ve zengin oluşundan ötürü kendisiyle evlenmek istese de o, bu teklifleri reddetmiştir. Güvenli bulunduğu kimselerle ortaklaşa ticaret yapan Hz. Hatice, tavsiyeler üzerine ahlâklı ve emin bir genç olarak bilinen Hz. Muhammed ile ortaklık anlaşması yapmıştır, kölesi Meysere'yi de hizmetine vererek Şam'a göndermiştir. Bu seyahatte Hz. Peygamber'in rahip Nestûra veya Bahîra ile karşılaştığı, birtakım mucizevi olayların gerçekleştiği de rivayet edilir. Dönüşte onun gerçekten dürüst ve erdemli bir tacir olduğunu anlayınca ve Meysere'den de hakkında övgüler duyunca ona karşı hayranlığı artmıştır (Güzel 2012: 66-69; Kandemir 1997:465).

Hz. Muhammed hakkında duyduğu güzel sözlerin akabinde Hz. Hatice, ona evlilik teklifinde bulunmuş, o da bunu kabul etmiştir. Öte yandan onların evlenmesine, Hatice'nin arkadaşı Nefise binti Ümeyye'nin aracılık ettiği de rivayetler arasındadır. Hz. Muhammed bu tekliften amcalarını haberdar etmiştir. Ebû Tâlib, kardeşleri ve yeğeni Hz. Muhammed'in katılması ile Hatice'nin evinde yapılan toplantıda onu amcası Amr bin Esed'den istemiş ve bu istek kabul edilmiştir. Bazı rivayetlerde Ebû Tâlib'in yerine kardeşi Hamza, Hatice'nin amcasının yerine babası Huveylid isimleri de zikredilmektedir. Babasının (veya amcasının) bu evliliğe razı olmayacağını bilen Hatice'nin merasimden önce onu sarhoş ettiği, ayılıp kızını evlendirdiğini öğrenince Ebû Tâlib'in yetimine kız veremeyeceğini söyleyerek bu evliliğe itiraz ettiği, Hatice'nin ise böyle bir şey yapmaya kalktığı takdirde Kureyşliler nezdinde itibar kaybedeceğini söyleyerek onu ikna ettiği de zayıf rivayetler arasındadır. Bu evlilik sırasında Hatice'nin kırk yaşlarında olduğu tahmin edilse de yirmi sekiz veya otuz yedi yaşlarında olduğu da rivayetler arasındadır. Hz. Muhammed'in ise o tarihte yirmi beş yaşında olduğu bazı zayıf rivayetlerde de yirmi bir veya otuz yaşlarında olduğu belirtilmektedir. Hz. Peygamber'in Mâriye'den doğan İbrahim dışındaki bütün çocukları Hz. Hatice'den olmuştur. Hz. Hatice'nin dünyaya 6 çocuk getirdiği kabul edilmekle beraber farklı rivayetler de vardır. Genel görüş, Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'le evliliğinden 2 erkek (Kasım, Abdullah [Tahir, Tayyib]), 4 kız (Zeynep, Rukiye, Ümmü Gülsüm, Fatıma) olmak üzere 6 çocuğu olduğudur. Hz. Hatice, yirmi beş yıl kadar süren evlilik hayatından sonra hicretten üç yıl kadar önce 10 Ramazan'da (19 Nisan 620) vefat etmiş ve Hacûn Kabristanı'na defnedilmiştir (Aksu 2015:24-26; Kandemir 1997:465-466).

Nübüvvetiyle birlikte eşine olan muhabbet ve bağlılığı artmış olsa da eşleri arasında Hz. Muhammed'i (sas) sadece peygamber olarak değil, bir insan ve koca olarak gören Hz. Hatice olmuştur. Hz. Hatice ilklerin hanımefendisidir. Hz. Peygamber'in ilk eşi, müminlerin annelerinin ilki, peygamberimizin ilk çocuğunun annesi, ona iman eden ilk mümin, onun ilk öğrencisi, Müslümanlar arasında ilk abdest alan, ilk defa namaz kılan, Hz. Peygamber'e namazda cemaat olan ilk kadın... (Kılıç 2015:71).

Hız. Peygamber, Hız. Hatice hayatta iken bir başka kadınla evlenmemiş, onu ümmetin en hayırlı kadını olarak ifade etmiş, vefatından sonra çeşitli hanımlarla evlendiği hâlde onu asla unutmamış, fedakârlığını ve dostluğunu her fırsatta dile getirmiş, Hız. Hatice'yi ömrü boyunca hep hayır, minnet ve sevgiyle yâd etmiştir. (Bursalı 2018:277; Yıldırım 2019:142). Müminlerin annesi Hız. Hatice, bütün bu özelliklerinden dolayı İslam toplumunda çok sevilmiş, Hatice adı kız çocuklarına sıkça verilen bir isim olmuştur.

Geçmişten günümüze, Hız. Muhammed'in Hız. Hatice ile olan evliliği, evlilik hayatı, mücadeleleri pek çok manzum ve mensur esere konu olmuştur. Bu çerçevede farklı dillerde bu konuyu işleyen dinî, ilmî veya edebî pek çok eser kaleme alınmıştır.

1. Hız. Hatice İlgili Eserler

Hız. Hatice ile ilgili Arapça ve Türkçe çeşitli eserler yazılmıştır. Bunlardan ekserisi Hız. Hatice'yi genel anlamda ele almaktadır. Özellikle klasik Türk edebiyatında yazılan eserlerde evlilik hadisesinin ön plana çıkarıldığı görülür.

1.1. Arapça Eserler³

Abdülhamîd ez-Zehrâvî, *Hadice Ümmü'l-mü'minîn* (Kahire 1328/1345).

Abdüsselâm el-İşrî, *Hadice bint Huveylid* (Kahire 1960).

Âmir el-Akkâd, *el-Misâlü'n-nâdir Hadice bint Huveylid* (Beyrut 1974 [?], Dârü'l-cil).

Abdullah el-Alâyilî, *Meselühünne'l-a'lâ es-Seyyide Hadice* (Beyrut 1983).

İbrâhim Muhammed Hasan el-Cemel, *Ümmü'l-mü'minîn Hadice bint Huveylid el-Meselü'l-a'lâ li Nisâ'i'l-âlemîn* (Kahire 1987).

Mahmûd Şelebî, *Hayâtü Ümmi'l-mü'minîn Hadice 'aleyhisselâm* (Beyrut 1989).

Abdülhamîd Mahmûd Tahmâz, *es-Seyyide Hadice ümmü'l-mü'minîn ve Sebbâsatü'l-halkı ile'l-İslâm* (Dımaşk 1410/1990).

Mûsâ el-Esved, *Seyyidâtü Nisâ'i'l-âlemîn Sîretühünne ve Fezâ'ilühünne* (Kuveyt 1988). (Hız. Meryem, Fâtıma, Hatice ve Âsiye'nin hayatları anlatılmıştır).

1.2. Türkçe Eserler

Özellikle Türk edebiyatında Hız. Hatice; Hız. Muhammed'in ilk eşi olması ve onun tarafından övülmesi, müminlerin annesi olarak bilinmesi, "Tahire" diye isimlendirilmesi gibi sebeplerden dolayı tüm Müslümanlar tarafından sevgi ve hürmet görmüş ve görmektedir. İşte bundan dolayı da şair ve yazarlar, Hız. Hatice'nin Hız. Muhammed ile evliliğini müstakil veya kısmi olarak eserlerinde ele almış ve işlemişlerdir.

³ Arapça eserler Kandemir (1997:466)'den alınmıştır.

1.2.1. Yazma Eserler⁴

1. *Dasitân-ı Hadîcetü'l-Kübrâ*: Gulami tarafından yazılan bu eserin biri Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesinde 256 numarada, diğeri Konya Bilge Kütüphanesinde 2061 numarada kayıtlı olmak üzere iki nüshası vardır. Bu eser, Seda GARİP tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır: “Gulâmî'nin Dasitân-ı Hadîcetü'l-Kübrâ Adlı Eseri”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2010.

2. *Manzûme-i Hazreti Hatîcetü'l-Kübrâ*: Ankara Milli Kütüphanede 06 Mil Yz A 8902 numarada kayıtlı olan eserin şairi belli değildir ve Adil SOYCAN tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır: “Türk Edebiyatında Hz. Hatice ve Manzume-i Hz. Hadîcetü'l-Kübrâ”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2018.

3. *Hikâye-i Nikâh-ı Mustafâ*: Üç nüshadan oluşan eserin iki nüshası Konya Koyunoğlu Müzesinde 10250 ve 10731 numaraları ile kayıtlıdır. Diğeri nüsha ise Milli Kütüphanede 8631 numaraya kayıtlıdır. Eser Mehmet UYSAL tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılmıştır: “Nikâh-nâme (İnceleme-Metin)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2010.

4. *Manzûme-i Hatîcetü'l-Kübrâ*: Ankara Milli Kütüphanede 06 Mil Yz A 8670 numarada kayıtlı olan eserin müellifi Kadı Asker Şerif Mehmed Molla Efendi'dir ve eser hakkında üç ayrı yüksek lisans tezi yapılmıştır. Emine KARA TURSUN, “Hazâ Kitâb-ı Hadîcetü'l-Kübrâ (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu, 2010; Rahim ERASLAN, “Manzûme-i Hadîcetü'l-Kübrâ”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas, 2016; Necdet ÖZTÜRK, “Yazarı Belli Olmayan Hz. Hatice Manzumesi Metin-Dil İncelemesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli, 2016.

5. *Hikâyet-i Hadîce Tezvic-i Muhammed*: Biri Abdulkadir Karahan Kitaplığında diğeri Paris'te olmak üzere iki nüshası olan eser, Abdulkadir Karahan tarafından tanıtılmıştır. Eserler 4. numarada tanıttığımız *Manzûme-i Hadîcetü'l-Kübrâ*'nın farklı nüshalarından ibarettir.

6. *Hikâye-i Seyyide Hadîcetü'l-Kübrâ Ümmü'l Mü'minîn*: Kahire-Mısır'da 276 numaraya kayıtlı olan eser, 4. numaradaki *Manzûme-i Hatîcetü'l-Kübrâ* ve bu eserin Konya İzzet Koyunoğlu nüshası *Hikâye-i Hadîcetü'l Kübrâ* adıyla karşılaştırmalı olarak Fatih KÖSE tarafından çalışılmıştır: “Yazarı Bilinmeyen Bir Hz. Hatice Hikâyesi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2017.

7. *Hikâye-i Hadîcetü'l-Kübrâ*: Kahire-Mısır'da 17560/1 numaraya kayıtlı olan eser çalışılmamıştır. Mısır Milli Kütüphanesi, Kahire Üniversitesi Kütüphanesi, Ezher Üniversitesi Kütüphanesi ve İskenderiye Kütüphanesindeki araştırmalarda, “yazmalar.gov.tr”de künyesi verilen bu esere rastlanamadı.

⁴ Türk Edebiyatındaki Hz. Hatice ile ilgili metinlerin tamamı tarafımızca edebî yönden incelenmektedir.

8. *Hikâyet-i Hadîce Hatun*: Müellifi belli olmayan bu eser Prof. Dr. Hasan KAVRUK'un şahsi kütüphanesinde bulunmakta olup Fatih KÖSE tarafından çalışılan eser ile aynıdır.

9. *Hazâ Mevlûd-ı Şerîf-i Hadîcetü'l-Kübrâ*: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığında 849 numarada kayıtlı olan eser henüz çalışılmamıştır.⁵

10. *'Akd-ı Fahr-ı Kâinât min Hadîceti'l-Kübrâ*: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığında 778 numarada kayıtlı olan eser de henüz çalışılmamıştır.

11. *Risâle fî Tezvîci'r-Resûl bi-Hadîceti'l-Kübrâ*: Kim tarafından yazıldığı belli olmayan bu mensur eser, Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesinde 37 Hk 1591/2 numarada kayıtlıdır. Eserle ilgili daha önce çalışma yapılmamıştır ve kütüphane numarası kayıtlarda 37 Hk 1531/2 olarak yanlış şekilde geçmektedir. Hikâyenin sonunda yazım tarihi 1196 (1781/1782) olarak verilmiştir.

Eserin bu makalede çeviriyazısı ve incelemesi yer almaktadır.

1.2.2. Matbu/Güncel Eserler

Hiz. Hatice ile Peygamber'imizin evliliği ve aile hayatları birçok yazar tarafından çeşitli eserlere konu edilmiştir. Bir kısmı yakın zamanda yazılan, bir kısmı da daha önce yazılıp günümüzde basılmış olan eserlerden tespit edebildiklerimiz şunlardır:

Ahmet Cemil Akıncı, *Hiz. Hatice*, (Bahar Yay., İstanbul, 2016).

Ahmet Emin Temiz, *Hiz. Hatice*, (Cihan Yay., İstanbul 2010).

Ahmet Lütfi Kazancı, *Hazreti Hatice El-Kübra*, (Ensar Neşriyat, İstanbul, İstanbul 2019).

Fatma Şâdiye, *Zevce-i Muhtereme-i Hazret-i Fahr-i Âlem Ümmü'l-mü'minîn Hazret-i Hadîcetü'l-kübrâ*, (İstanbul 1322/1904-1905). (Eski harfli, matbu).

Hilal Kara-Abdullah Kara, *Hanımlar Sultanı Hiz. Hatice*, (İlkgençlik Yay., İstanbul 2016).

Mehmed Gavsî, *Ümmü'l-mü'minîn (Müminlerin Anası) Seyyidetü'n-nisâ Hiz. Hatîcetü'l-kübrâ Binti Huveylid (İslâm'da Veliyye Kadınların Menkıbesi*, İstanbul 1956).

Muhammed Emin Yıldırım, *Risalet Davasının Annesi Hiz. Hatice*, (Siyer Yay., İstanbul 2015).

Mustafa Necati Bursalı, *İlk Müslüman İlk Zevce Hiz. Hatice-i Kübra*, (Çelik Yay., İstanbul 2013).

Nurdan Damla, *Aşka Adanmış Bir Ömür Hiz. Hatice*, (Hayat Yay., İstanbul 2010).

Serap Yavuz, *Hiz. Hatice*, (Beyan Yay., İstanbul 1992).

Sibel Eraslan, *Çöl / Deniz* (Timaş Yay., İstanbul 2019).

Yakup Kenan Necefzâde, *Hatice Anamız*, (Atlas Kitabevi, İstanbul 1968).

⁵ *Hazâ Mevlûd-ı Şerîf-i Hadîcetü'l-Kübrâ* ve *'Akd-ı Fahr-i Kâinât min Hadîceti'l-Kübrâ* tarafımızca çalışılmaktadır.

Bunların yanı sıra Ömer Sabuncu'nun Hz. Hatice'nin hayatı üzerine yaptığı "Hz. Peygamber'in İlk Hanımı Hz. Hatice'nin Hayatı ve Kişiliği" adlı bir yüksek lisans çalışması bulunmaktadır. Ayrıca Cumhuriyet Üniversitesi ve Sivas Belediyesi işbirliği ile "Hz. Hatice Sempozyumu" düzenlenmiş olup bu bildirimler de Ali AKSU editörlüğünde "Hazreti Hatice Sempozyum Bildirileri" adıyla kitap hâlinde basılmıştır.

2. Tezevvüci'r-resûl'ün Dil-Üslup ve Muhteva Özellikleri

Kaynaklarda *Risâle fi Tezvîci'r-Resûl bi-Hadîceti'l-Kübrâ* adıyla geçen eser, *Tezevvüci'r-resûl* adı ile Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesinde 37 Hk 1591/2 numarada bir mecmuanın içinde yer almaktadır. Tamamı 21 varak olup sayfalarda 12 veya 13 satır bulunmaktadır. Eser, harekeli nesih ile yazılmıştır ve okunabilir durumdadır. Yazmada müellif veya müstensih dair bilgi yer almamaktadır.

İmlâ bakımından metinde bazı hatalar ve tutarsızlıklar söz konusudur. Bazı kelimelerin farklı imlalarına rastlanmaktadır: kârbân/kerbân/kârvân/kervân; şaru/sarı; pes-bes gibi. Şahıs ve iyelik eklerinde de imla tutarsızlıkları söz konusudur (görürsin, eylediñ...). Bazı kelimelerin de farklı hareketlendirildikleri görülmektedir: âdam, nümâ, refâkat, revân," kelimeleri "âdım, nemâ, rifâkat, rivân," şeklinde harekelenmiştir. Bunun yanında bazı kelimelerin eksik veya yanlış yazıldığı da görülmektedir: "bulut-bulub", "kâ'inât-kenât", "sulţân-sulţâ", nazîr-nazar"...

2.1. Tezevvüci'r-resûl'de Dil ve Üslup

Dinî, ahlaki, didaktik özellikler arz eden *Tezevvüci'r-resûl*, daha çok, halk kesimine hitap ettiği için genel anlamda sade ve yalın bir üslupla yazılmıştır. Yazıldığı dönemin günlük konuşma dilinin özelliklerini aksettiren metinde süslü ve sanatlı ifadeler yerine, sade ve anlaşılır bir dil kullanmıştır.

Hikâyede, özellikle Eski Anadolu Türkçesi döneminde kullanılan "kaçan, ayıt-, ayak üzere tur-, yide-, kakt-, yürügen" gibi kelimelerle "(evlendir)evüz, (dile)yevüz, (git)dikde, (eyle)yiser" gibi bazı eklere de rastlanmaktadır.

Türkçe basit fiillerin yanında çok defa "Arapça/Farsça kelime+Türkçe" yardımcı fiillerle kurulmuş pek çok birleşik fiil kullanılmıştır: fermân buyur-, sükût eyle-, yeksân ol-, qabûl kııl-, cem' ol-, münkesir ol-, melûl ol-, müşâhede eyle-, nevmîd ve hâk-sâr ol-, ta'zîm it-, tecrîbe it-, hoş gel-, rûşen it-...

Metinde "a'lâ, 'ağd, bâb, bâzîrgân, belâğat, beşâret, cem', bülend, feşâhat, gâni, hûb, hulk, ibtidâ, kâmet, kad, kârbân, kemâl, melike, muhkem, munţazır, mübârek, münâsib, münevver, müşâhede, müttefik, nazîr, râvî, rûşen, sâ'ir, sîret, sûret, ser-mâye, tâ'at, tevâzu', zuhûr," gibi bir kısmı çok yaygın Arapça ve Farsça kelimelerin yanında bu tür metinlerde yaygın olarak kullanılmadığını düşündüğümüz "dânâ, dirîğ, engüş-nümâ, hadem, haşem, hâşşa, hûsnâ, mefhar, mu'âyeneten, muţî', mün'ime, müttecir, sem'en" gibi kelimeler de yer almaktadır.

Hikâyede Arapça ve Farsça kelimelerin yanında Farsça terkiplere ve Arapça kalıplara da yer verilmiştir. Bunları şu şekilde örneklendirmek mümkündür:

Farsça atıf terkipleri: bî-hadd u bî-kıyâs, cûş u ħurûş, enhâr u eşcâr, ğamnâk u ħınâk, ħadd u pâyân, ħâl u kemâl, ħulq u feşâĥat u belâġat, ħûr u kuşûr, ħüsnâ vü â lâsı, i' zâz u ikram, ħadd ü ħâmet, ħadem ü ħaşem, ' âlim ü dâna, ta' n u efk, şabr u ħarâr...

Farsça isim ve sıfat tamlamaları: ' ayn-ı şerîf, ħâşşa-i şerîf, rü' yet-i cemâl, ħalk-ı ra' iyyet, Faĥr-i Kevneyn, Faĥr-i Kâ' inât, Ķavm-i Ķureyş, mâh-ı tâb, Seyyid-i ' Âlem, taĥl-ı raĥîl, vaşf-ı na t, yevm-i maĥşer; ehl-i şeħâvet-i ebedî, Tevrât-ı şerîf, cemâl-i şerîf, Ķur'ân-ı Mecîd, şıfat-ı şerife...

Arapça Tamlamalar: dârü' l-ħarâr, dârü' l-bevâr, Seyyidü' l- ' Âlem, vâki' ü' l-ĥâl; Melikü' l-Ġaffâr...

Arapça Kalıp İfadeler: bi' l-cümle, el-kışşa, fe-lâ-cerem, inşa' a' llâhu Ta' âlâ, ħamdu li' llâh, merĥaban biken, ne' üzu bi' llâh...

Sanat gayesi güdümediği daha çok, didaktik bir amaç gözetildiği için secili anlatıma ve süslü ifadelerle yer verilmemiştir. Yalnız birkaç yerde ahenkli söyleyişlere rastlanmaktadır: Fe-lâ-cerem *anlara* dârü' l-**ħarâr** *sizlere* dârü' l-**bevâr**, *anlara* ĥûr u **kuşûr**, *sizlere* **yoĥdur**. *Anlara* cennette **enhâr** u **eşcâr** vardır, *sizlere* **yoĥdur**. *Anlara* raĥmet ve maġfiret **vardır**, *sizlere* **yoĥdur** ve *anlara* Melikü' l-Ġaffâr **vardır**, *sizlere* **yoĥdur** ve *anlara* ni' metlerin elezzî ve ecell[i] müntehâsı olan rü' yet-i cemâl vardır, *size* **yoĥdur**.

Metinde genel olarak konuşma dilinin canlılığını yansıtan kısa cümlelerle, zaman zaman devrik cümlelerle karşılaşmaktadır. Dolayısıyla ağır ve aġdalı cümleler bulunmamaktadır. Diyaloglarda yapı ve anlam bakımından pek çok cümle çeşidi yer almaktadır: “Çün bu ĥaberi Ebü Tâlib işitdi ĥâtırına hoş gelmedi. ‘Bu ne şekil tedbîrdir ki **eyledin** bize. Aşlımız evlâdlarımız müttecirliğe **virme var mıdır**? Ammâ siziñ böyle dediklerinde Ĥaĥ Ta' âlânın bir sırrı **ola ki** bizim ‘aĥlımız aña **irişmeye**.’ didi. Ve Ĥadice daĥı ‘Arab melikesi idi ve ‘Arab içinde Ĥadice’den ġanî kimse yoġ idi. Dört biñ ħara gözlü devesi var **idi ki** Ĥadice yükin taşırdı. Kaĥan kim anın kârbânı revân **olsa** Ķureyş uluları bile **giderlerdi**.” (1b-2a), “Ve ey Mûsâ Şu' ayb kıızı senindir. Ķoyunlarıyla **bile**. Ammâ birkaç sene çobanlık itmek gerek. Ve ey mü' min, cennet seniñdir ħamu **ni' metleriyle**.” (4a)

Metinde, Duhâ Suresi'nden birkaç ayetin meali ve meşhur bir kudsi hadisın Arapçası yer almaktadır. Aslı “O seni yetim bulup barındırmadı mı? Seni yol bilmez halde bulup yol göstermedi mi? Ve seni yoksul bulup zengin etmedi mi?” mealindeki ayetler, “Ey Ĥabîb'im! Sen yetim idin. Seni ben besledim. Ve sen Mekke yolında yolu azıtdın. Ben seni toġrı yola ħılavuzlatdım. Ve sen yoĥsul idin. Ben seni Ĥadice mâlıyla ġanî kıldım.” (Duhâ Suresi, 6-8) şeklinde aktarılmıştır. Burada “...seni Ĥadice mâlıyla ġanî kıldım” ifadesi dikkat çekmektedir. Yine tasavvuf ve edebiyatımızda kudsi hadis olarak bilinen ve yaygın olarak kullanılan “Lev-lâke...” sözüne de yer verilmiştir: “Ol ecilden Ĥaĥ Ta' âlâ: ‘Lev-lâke lev-lâke le-mâ ĥalaĥtü' l-eflâk’ didi.” (Sen olmasaydın, sen olmasaydın felekleri yaratmazdım.)

Kaynağı belirtilmeden de bazı dinî aktarmalarda bulunulmuştur: Ve kâfirler diyeler ki “Dünyâda Müselmânlar ne ' amel itdiler ki anlar cennete gidüp bizler cehenneme girdik.” diyeler. Ĥiĥâb-ı ' izzet gele ki “Ey kâfirler, anlar

beni dünyâda bir bilüp Resül'ime imân getürdiler. Namâz kıldılar, sizler kılmadınız. Zekât virdiler, sizler virmediñiz. Oruç tıtdılar, sizler tıtmadıñiz. Ve benim emânetimi edâ itdiler, siz itmediñiz. Anlar evâmire imtisâl ve menâhiden ictinâb itdiler. Siz itmediñiz. Anlar dünyâda ğarîbliĝe ve miskînlige şabr itdiler, siz itmediñiz... (4a-4b)

Klasik anlatılarda sıkça görülen klişe ifadelere, ara bilgilere, nasihatlere bu eserde de rastlanmaktadır. Hikâyenin başındaki “Bu bâb Resül-i ekremiñ Hzret-i Hadîcetü'l-Kübrâ'yı aĝd-i nikâh itmegini beyân ider. Râviler şöyle rivâyet iderler ki” ile ilerleyen sayfalardaki “...geldik yine Hadîce hikâyetine”, “İmdi her kim gerçek mü'min ise i'tikâdı muhkem tıtsun her kimiñ ki bu nesneye i'tikâdı muhkem olmaya ol mü'min degildir.” ifadeleri örnek olarak verilebilir.

Hikâyelerde kahramanların konuşmaları aktarılrken önce kahramanların ismi verilmiş, konuşmalardan sonra da “dedi (aytdı)” eylemi kullanılmıştır: Bes 'Ātike daĝı “Varayım Muĝammed 'aleyhi's-selâmı getüreyim.” **didikde** Hadîce tırdı ĝusul eyledi ve Tevrât'ı eline alup **ay[it]dı**, Muĝammed 'aleyhi's-selâmıñ vaşf-ı na'tini buldı ve hızmteñdekilere **didı** ki: “Kaĝan ki Muĝammed 'aleyhi's-selâm gele aña hızmteñ idiñ ve şedirde yir gösteriñ otursuñ ve cümleñiz ayaĝ üzere tıruñ.” **cümlesi** “Sem'en ve tã'aten her ne ki emr ü fermân buyurdıĝıñiz yüzümüñ üzere.” **didiler**.

Dinî bir hikâye olan *Tezevvücü'r-resül*'de sanat endişesi söz konusu olmadığı için edebî sanatlara pek rastlanmamaktadır. Metinde birkaç yerde görülen teşbih ve mübalaĝa dışında üslup özelliĝi olabilecek herhangi bir sanat söz konusu değildir. “Şöyle ki Seyyid-i 'Ālemiñ Faĝr-ı Kã'inât Resülullâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem mübarek **cemâli** bir **mâh-ı tâba beñzer** idi ve anıñ nürüñ ĝayâ ĝicâbları var idi ve eger anıñ bir ĝicâbı dâfi' olunsaydı yirden 'arşa deĝin anıñ yaradıldıĝıñıñ ĝürmetinedir.”, “İmdi **ol güneşdir, sizler yıldızlırsız** ve güneşin nürü on sekiz biñ 'âleme yayılır. Anıñ kâtında yıldızlar lâ-şey olur. Görünmez olurlar. İmdi şabr it kim tâ va' de ve vaĝtı irişe. Anıñ nürüñüñ şu'lesi 'âlemi rüşen ide.”

Hikâyede bir kısmı kaynaklarda zikredilen bir kısmı da kurguya dayalı çeşitli sıradışı olaylara ve olaĝanüstü/mucizevi hâllere de yer verilmiştir: Hz. Hatice'nin (evlenmeden önce) rüyasında gökten bir ayın inip koynuna girmesi ve yeryüzünün onun ışıĝıyla aydınlanması, annesini ikna etmek için sarhoş ettirip eteĝine sarı boya sürdümesi, düĝününden sonra bütün mal varlıĝını çok büyük bir yaygın üzerine getirterek teşhir ettirmesi; Hz. Peygamber'in başının üzerinde beyaz bir bulutun kendisini takip etmesi, ticaret için gittiĝi Şam'da Yahudilerin bütün kandil ve meşalelerinin sönmesi, dönüş yolunda deve üstünde uyuyunca şeytanın deveyi yoldan çıkarması ve Cebrail'in de gelip deveyi doğru yola koyması, Hz. Hatice'den aldığı mektubu çok kısa bir sürede Meysere'ye getirmesi.

2.2. Tezevvücü'r-resül'ün Muhteva Yönü

2.2.1. Tezevvücü'r-resül'ün Özeti

Hız. Muhammed (sas) on sekiz yaşına geldiğinde artık parmakla gösterilen bir genç olur. Yeğeninink artık evlenmesi gerektiğini düşünen halası Atike, Ebu Talip'in yanına giderek bu konuyu Hz. Peygamber'in amcasına da danışır. Ebu Talip de aynı düşüncede olduğunu, ancak bu evlilik için gereken paranın olmadığını söyler. Atike, Hz. Hatice'nin (ra) zengin birisi olduğunu, yakın zamanda Şam'a bir kervan göndereceğini haber verir. Hz. Muhammed'in, kervanda görev alırsa, kazanacağı parayla evlenebileceğini Ebu Talip'e söyler. Bu düşünce Ebu Talip'in çok içine sinmese de Atike, Hz. Hatice'ye giderek bu kervanda Hz. Muhammed'e bir görev vermesini ister.

Bir Arap melikesi olan Hz. Hatice, bir rüya görür. Rüyasında gökten ay inip koynuna girer ve yeryüzü onun ışığıyla aydınlanır. Bu rüyanın yorumunu merak eden Hz. Hatice, rüyayı rahip Buhayra'ya yorumlatır. Buhayra rüyada görülen ayın, ahir zaman peygamberi olduğunu, onun şu an dünyada olduğunu, Hz. Hatice ile evleneceğini ve nurunun tüm âlemleri aydınlatacağını ifade eder. Bu yorumu duyan Hz. Hatice mutlu olur ve heyecanla beklemeye başlar.

Bir gün Atike, kardeşi Ebu Talip ile konuştuklarını gerçekleştirmek için Hz. Hatice'nin konağına gelir. Ancak utancından içindekileri söyleyemez. Hz. Hatice, Atike'ye içinden geçenleri söylemesini iletir. Atike söyleyince Hz. Hatice ferahlar. Madem öyle istiyorsunuz, olsun der. Ancak Hz. Muhammed'in konağına gelmesini ve onu görmesi gerektiğini belirtir. Bunun üzerine Atike, Hz. Muhammed'i getirmek için konaktan ayrılır. Hz. Hatice'nin amacı, Hz. Muhammed'in vasıflarının Tevrat'ta belirtilen peygamberin özelliklerine benzeyip benzemediğini anlamaktır. Hz. Hatice, bir perdenin arkasında, konağına gelen Hz. Muhammed'i gözlemler. Tevrat'taki bütün özellikleri onda görünce kendi kendine "Ya Hatice! Layığını buldun." der. Ancak düşündüklerini hemen gerçekleştiremeyeceğini bildiğinden biraz zaman kazanmak ister. Atike'ye Hz. Muhammed'in kabul edildiğini, ona kıyafet alması için altın vereceğini, gerisini ise sefer dönüşü konuşacaklarını söyler. Atike bunları Ebu Talip'e anlatır. Ebu Talip ise bu tür işlerin kendilerine yakışmadığını, ancak yapacak başka bir şeylerinin de olmadığını söyler. Altınları vererek Hz. Muhammed'e elbiseler hazırlarlar.

Kervan yola çıkmak için hazırlanır. Hz. Hatice, kölesi Meysere'ye kervan gidip gelinceye kadar Hz. Muhammed'e yardımcı olması gerektiğini öğütler. Onu yürüten bir deveye bindirmesini, devenin dizginini tutmasını, iki menzil gittikten sonra kıyafetlerini iyileri ile değiştirmesini söyler. Şam'a varınca da gönlü ne isterse onu almasını emreder. Kervanda Hz. Ebubekir, Utbe, Şeybe, Ebu Cehil, Ebu Leheb gibi kişiler de bulunmaktadır.

Bu, Hz. Muhammed'in ilk seferi olduğu için biraz gariplik çeker, ancak Meysere, Hz. Hatice'nin her dediğini yerine getirir. Bunları gören Utbe, Şeybe, Ebu Cehil ve Ebu Leheb Meysere'ye bu kulluk nedendir, diye sorar. Meysere de bunun sebebini onların anlayamayacağını ifade eder. Hz. Ebubekir ise bütün bu izzet ve ikramı ona layık görerek "O bizim sultanımızdır, serverimizdir." der.

Kervan Buhayra'nın ibadethanesine gelir ve konar. Herkes tarafından bilgili biri olarak bilinen Buhayra, Tevrat ve İncil'de, ahir zaman peygamberinin mucizesi olarak onun başının üstünde bir bulut olacağını ve onu takip

edeceğini bilmektedir. Bundan dolayı Buhayra, Kureyş tüccarlarının kervanı geldiğinde daima bu beyaz bulutu arar. Bulutu göremeyince ibadethanesine tekrar çekilir. Hz. Muhammed'in kervanı gelip Buhayra'nın ibadethanesine konunca o, çıkıp bakar ve beyaz bulutu görür. Çok etkilenir. Bütün kervandakileri yemeğe davet eder. Davetlilerin yanına geldiğinde bulutun hâlâ dışarıda olduğunu görünce orada olmayan kimseyi sorar. Bir yetimin kaldığını söylerler. O da ben bu daveti onun için verdim, deyip Hz. Muhammed'i yemeğe çağırır. Hz. Muhammed'i görünce saçını sakalını onun ayağına sürer. Onun elinden tutarak ibadethanesinin en üst yerine oturtur. Yemekten sonra Kureyş kavmi dışarı çıkınca Hz. Muhammed'e sen de şahit ol, Allah da şahit olsun ki sana iman getirdim, der. Onun duasını ve şefaatinin ister. Hz. Muhammed kabul eder. Buhayra Hz. Muhammed'i devesine kadar getirir. Ayrırlılar.

Kervan Şam'a ulaşır. Alışverişler yapılır, bu alışverişler her zamankinden daha bereketlidir. Bu sırada Yahudilerin bir bayramı vardır. Bayram yerine giderler. Hz. Muhammed, oraya varınca Yahudilerin bütün kandil ve meşaleleri söner. Yahudilerde bir feryat kopar. Uluları, ahir zaman peygamberinin oraya geldiğini, ışıklarının onun için söndüğünü söylerler ve onun hemen bulunup öldürülmesini emrederler. Meysere, Hz. Muhammed'i saklar. Oradan ayrılp Mekke'ye yollanırlar. Üç günlük bir mesafe kalınca Meysere, bir kişiyi Hz. Hatice'ye selamette oldukları haberini vermek için göndermek ister. Hz. Muhammed'i seçer. Bazı kişiler karşı çıksa da kararını değiştirmez. Bir mektup yazarak Hz. Muhammed'e verir. Mektubu Hz. Hatice'ye vermesini ve cevabını da getirmesini ister. Hz. Muhammed gider, mektubu verir, Hz. Hatice'nin yazdığı cevabı alarak kısa bir sürede geri kervanın yanına gelir. Kervandakiler bu kadar çabuk geldiğine inanamaz. Ancak Hz. Hatice'nin mektubunu görünce inanırlar. Üç gün, üç gece sonra kervan Mekke'ye ulaşır. Herkes evine gider. Meysere de Hz. Muhammed'e elbiseler giydirek Ebu Talip'in evine getirir. Ebu Talip mutlu olur ve Meysere'yi gönderir.

Birkaç gün geçtikten sonra Atike, Ebu Talip'in yanına gelerek Hz. Hatice'nin, yeğenini unutmuş olabileceğini, hiçbir gelişmenin olmadığını söyler. Ebu Talip, onun Arap melikesi olduğunu, Hz. Muhammed'in hakkını zayi etmeyeceğini söyler. Birkaç gün geçtikten sonra Atike, Ebu Talip ile yine konuşur ve Hz. Hatice'nin konağına gider. Bu sıralarda Hz. Hatice'de içindekileri nasıl söyleyeceğini düşünmektedir. Atike'nin yanına gelmesindeki niyetini anlar ve o demeden önce Hz. Muhammed için altın ve gümüş verir. Atike verdiklerinin çok olduğunu, onlarla Hz. Muhammed'i evlendireceklerini söyleyince, Hz. Hatice kızarak "Alacağımız kişi ben olsam, uygun olur mu?" der. Atike, önce Hz. Hatice'nin ciddi olmayacağını düşünür. Çünkü onu birçok Arap büyüğü istemektedir ve Hz. Hatice, onların hepsini reddetmektedir. Hz. Hatice ciddi ve samimi olduğunu söyler. Atike'ye konuştuklarını sadece Ebu Talip'e söylemesini, o da uygun görürse gelip kendisini büyüklerinden istemelerini söyler. Atike bu durumu Ebu Talip'e aynen aktarır. Ebu Talip mutlu olur. Mekke'nin büyükleriyle beraber toplanıp Hz. Hatice'yi, Hz. Muhammed'e istemeye gider. Ancak Hz. Hatice'nin annesi razı olmaz. Ebu Talip, bunu Hz. Hatice'ye haber verir. Hz. Hatice büyük bir ziyafet düzenler ve Mekke'nin bütün büyüklerini ve annesini davet eder. Herkes ziyafette çok içip sarhoş hâlde dağılınca Hz. Hatice, annesinin eteğine müşk ve zaferan ile bir miktar sarılık sürer. Nitekim Arap âdetlerine göre bir kişi kızını bir ere verecek olsa sarhoş olduğunda eteğine bunları sürermiş. Sonra ayılsa dahi sözünden dönemezmiş.

Sabah uyandıklarında Hz. Hatice, annesinin yanına varır. Annesi eteğindeki sarılığı sorar, o da dün gece kendisini Hz. Muhammed'e verdiğini söyler. Annesi itiraz etse de bundan vazgeçemeyeceğini hatırlatır ve onu bu duruma razı eder. Hz. Hatice, sabah Kureys'in bütün büyüklerini tekrar çağırır, nikâhlarını kıyarlar. Bunun üzerine Ebu Talip, Hz. Muhammed'e çarşıya adam göndermesini ve elbise aldırmasını söyler. Hz. Muhammed kendi gider, Hz. Ebubekir'in dükkânına uğrar, orada hediyelikler alır. Bunları Hz. Ebubekir'in götürmesini ister. Hz. Ebubekir kabul eder. O, hediyeleri Hz. Hatice'nin konağına götürdüğünde Hz. Hatice önce yadırgar, sonra da Hz. Muhammed'in emaneti olduğunu duyunca mutlu olur.

Mekke'de tam kırk gün düğün olur ve Hz. Hatice ile Hz. Muhammed evlenir. Hz. Hatice, tüm malını mülkünü Hz. Muhammed'e feda eder. Düşmanları bu fedakârlığı yadırgarlar, hatta Hz. Hatice'yi ayıplarlar. Hz. Hatice bunları duyunca Mekke'nin çölüne en büyük halısını serer ve sahip olduğu her şeyi onun üstüne taşır. Üzerine bir kilim giyer ve başına bir örtü örter. Oradakilere hiç bu kadar mal ve eşya görüp görmediklerini sorar, onlar görmediklerini söylerler. Bunun üzerine bütün mal ve eşyanın Hz. Muhammed'in olduğunu, kendisinin ise onun eli bağlı bir kulu olduğunu ifade eder. Bunu duyan Hz. Muhammed'in dostları sevinir, düşmanları üzülür. Hikâye, Kuran-ı Kerim'deki bu olaylarla ilgili ayetlerin (Duhâ Suresi, 6-8) mealini vererek Hz. Muhammed'in Hz. Hatice'den çocuklarının olduğunu, Fatma'dan gayrısının ondan olduğunu ifade ederek sonlandırılır. Fakat dinî kaynaklarda Hz. İbrahim dışındaki bütün çocukların Hz. Hatice'den olduğu belirtilir.

2.2.2. Hikâyenin Unsurları

2.2.2.1. Şahıs Kadrosu

Anlatma esasına bağlı metinlerin en önemli unsurlarından biri şahıslardır. Bir olayın gerçekleşmesi bu unsurun varlığına bağlıdır. Bir öyküde bulunan ve öyküdeki anlatıda doğrudan ya da dolaylı bir şekilde ilişki içerisinde bulunan her türlü varlık olarak tanımlanan şahıs kadrosu (Özerol-Atlı 2019: 494), yazarın muhayyile gücü ve yazma yeteneğiyle aslına benzer bir şekilde oluşturulan kurgusal dünyada (Selçuk 2019:65) önemli bir ilgi odağıdır. *Tezevvüci'r-resûl*, İslam tarihinde var olan bir dönemi/hadiseyi anlattığı için kahramanlar da göndergesel özellikte dinî/tarihî kişilerdir. Bu kişilerden özellikle Hz. Muhammed, Hz. Hatice, Atike, Ebu Talip, Hz. Ebubekir, Buhayra ve Meysere hikâyeyi şekillendiren önemli isimlerdir.

Hikâyenin yazılmasının temel hareket noktası Hz. Muhammed ile Hz. Hatice'nin evliliğidir. Bundan dolayı başkahraman olarak Hz. Muhammed ve Hz. Hatice üzerinde durmak gerekir.

Hz. Muhammed (sas)

Hz. Muhammed, hikâyede annesi ve babasını kaybetmiş, amcası ve halası tarafından korunup kollanan bir kişi olarak tanıtılır. On sekiz yaşında birçok güzel özelliği üzerinde barındırdığı için parmakla gösterilen bir kişidir: "Hâzret-i Resûlu'llâh 'aleyhi's-selâm kaçan on sekiz sinine irdi hâl u kemâl gâyetde hûb oldı ve dahı hûlk u feşâhat u belâgat bî-naẓîr idi. Şöyle ki engüşt-nümâ oldı." (1b)

Halası Alike, onun evlenmesi gerektiğini Ebu Talip'e söyler. Ebu Talip de aynı düşüncededir. Bu iki şahıs, Hz. Muhammed'i düşünmektedir. Hz. Muhammed, o zamanki Mekke halkı tarafından bilinen bir kişidir. Mekke'nin en önemli zenginlerinden olan Hz. Hatice bile onu: "Hâzret-i Muḥammed şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem Kureyş kavminin eşref-zâdesidir, deriz. Benim gibi ve benim mālım gibiler anın ayağı tozına lâyıḳ degildir." (2b-3a) şeklinde tanımlar.

Hz. Muhammed, Tevrat ve İncil'de belirtilen hatta betimlenen bir kişidir. Hz. Hatice, onu ilk göreceği zaman Tevrat'ı eline alır ve orada betimlenen özellikleri Hz. Muhammed'de arar. "Nitekim Tevrât'da Muḥammed Muşafâ şallâ'llāhu 'aleyhi ve sellemiñ na'tinden görmüşdi. Cümle sûret ve sûretinde müşâhede eyledi. Aşlâ bir kıl kadar tefâvüti yok idi. Qadd ü kâmetinde ve saçı qaralığında ve gözleri hıblığında ve mübârek kaşları çatuklığında ve sâ'ir mübârek evsâfında ve hem daḫı mübârek hâşşa-i şerîfleri bu idi ki kaçan bir yerden geçse ol yerden kırk gün koḳusu gitmez idi." (3b). Hz. Hatice'nin kölesi Meysere'ye göre "Abdu'l-muḫtalib oğludur ve 'Abdu'l-menâfi neslidir ve Kureyş'in kişi-zâdesidir."(5a)

Zamanın önemli din adamlarından olan Rahip Buhayra, kutsal kitaplardan hareketle Hz. Muhammed'in özelliklerini bilmektedir. Mekke'den gelen her kervanı gözetlemektedir. "Tevrât-ı şerîf [ve] İncil'de bulmuş idi ki âḫir zamân peygamberi şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemiñ bir mu'cizâtı oldur ki hiçbir peygamberde olmaya ve bir ak bulut anın başı üzere sâ'ibân ola. Toḫdığı vakitten mevtine kadar zâ'il olmaya." (7a). Buhayra, Hz. Muhammed'i görünce eline ayağına kapanmış ve ona çok değer vermiştir. Hatta ona iman ettiğini ifade edip onun dua ve şefaatinin istemiştir.

Kervanın Şam seferinden her zamankinden kat kat fazla bir kârla dönmesi, Yahudilerin bayram yerlerine gidince onların tüm kandil ve meşalelerinin sönmesi, üç günlük yolu üç satte alması gibi hususlara bakılırsa, Hz. Muhammed, hikâye boyunca olağanüstü ve mucizevi özellikleri ile de dikkat çeken bir kahraman olarak tasavvur edilmiştir. Hz. Muhammed, iyi insanların sevip saydığı, kötü insanların kıskacığında dolayı çekemediği bir kişidir. Metin boyunca onun Hz. Hatice ile evliliği ve onu bu evliliğe hazırlayan koşullar üzerinde durulmuştur.

H. Hatice

H. Hatice, hikâyenin diğer önemli kahramanıdır. O, döneminin melikesi ve en zengin insanıdır. Kureyş'in büyükleri bile kervanında görev almaktadır. Bununla beraber "okumuş, bilgili ve yüce bir insandır. "Hâdîce daḫı 'Arab melikesi idi ve 'Arab içinde Hâdîce'den ḡanî kimse yoḫ idi. Dört biñ kara gözlü devesi var idi ki Hâdîce yükün taşırdı. Kaçan kim anın kârbânı revân olsa Kureyş uluları bile giderlerdi. Ve Hâdîce daḫı kendüsi oḫumuş idi. 'Âlim ü dâna ol zamânın 'avretlerinin ḫüsnâ ve a'lâsı idi." (2a).

H. Hatice, kendisine sıkça evlilik teklifi gelen, sevilen ve beğenilen bir kadındır. Fakat o iyi ile kötünün, doğru ile yanlışın farkında olan bir kişi olarak evlilik tekliflerini reddeder. Uygun bir kişiyi bekler. Bir gece rüyasında gökten ayın inip kohnuna girdiğini ve yeryüzünün onunla aydınlandığını görür. Bu rüyayı Rahip Buhayra'ya yorumlatır ve beklemeye başlar. Hz. Muhammed'i duyunca heyecanlanır. Onu görmek ister. Görüşükten sonra

Hız. Hatice, evlilik için planlar yapar ve uygun zamanı bulunca Atike'ye Hz. Muhammed ile evlenmeyi kendisi teklif eder. Hikâye boyunca evlilik için birçok fedakârlıkta bulunur. Annesini ikna etmek için uğraşır. Tüm malını ve servetini Hz. Muhammed için feda eder. Bundan dolayı kendisini ayıplayanlara ders vermek için sahip olduğu her şeyi büyük bir halının üzerine yığar, kendisi sadece bir kilim giyip başını bağlar, bütün insanları toplayıp onlara bütün varının Hz. Muhammed'e ait olduğunu, kendisinin de onun kulu olduğunu söyler. "Bu cümle mâl ve esbâb Muḥammed şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemiñdir. Ḥadîce'niñ işbu kilimden gayrı nesnesi yokdur ve benim 'ömrüm olduğça Muḥammed şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemiñ eli bağlu kılıdır." (20a).

Hikâyede Hz. Hatice, evliliğın gerçekleşmesindeki en önemli kişidir. Hz. Muhammed'i gönülden seven, onun için yeri geldiğinde annesini bile karşısına alan, bütün varını yoğunu Hz. Muhammed için feda eden gönlü zengin bir kadındır.

Atike

Atike, Hz. Muhammed'in halası olup onun Hz. Hatice ile evlenmesinde en önemli aracı kişidir. Hz. Muhammed on sekiz yaşına geldiğinde onu evlenme olgunluğında görüp bu durumu kardeşi Ebu Talip ile konuşur. Öncelikle evlilik için maddi gelir kısmını halletmek için Hz. Hatice'nin kervanında görev alması hususundaki fikrini Ebu Talip'e söyler. İkinin ortak kararı ile Atike, Hz. Hatice'nin konağına gider ve ondan Şam'a gidecek kervanda Hz. Muhammed'e görev vermesini talep eder. Bu istek Hz. Hatice'yi heyecanlandıracak ve o Hz. Muhammed'i görmek isteyecektir. Bu görüşmeden sonra Hz. Hatice, Atike'ye Hz. Muhammed'in hazırlık yapması için altınlar verir. Kervan dönünce Atike, yine Hz. Hatice'nin yanına gider ve Hz. Hatice orada Hz. Muhammed ile evlenme düşüncesini, uygun görürlerse, önce ona söyler. Atike önce inanamaz, ancak Hz. Hatice'nin samimiyetini anlayınca mutlu olur. "“Ātike dağı ziyâde memnûn olup Ḥadîce'ye du'a kıldı." (15a). Sonra bu düşüncesini Ebu Talip'e söyleyen ve evliliğın resmî başlangıcını da yapan yine Atike'dir. Atike bu yönüyle başkahraman olan Hz. Muhammed'in en önemli destekçilerinden biridir.

Ebu Talip

Ebu Talip, Hz. Muhammed'in amcasıdır. Hikâye boyunca onu koruyup kollar, onun Hz. Hatice ile evliliğine ön ayak olur. Hikâyede adı geçen Ebu Lehep, Hz. Muhammed'in diğeri amcasıdır, ancak o özellikle kervanın gidip gelmesi sırasında Hz. Muhammed'e gösterilen ilgiden rahatsız olup buna karşı çıkarken Ebu Talip, hep yeğenin yanında olup ona sahip çıkar.

Ebu Talip, Atike'nin Hz. Muhammed'in evliliğini konuştuğı, ortak kararlar aldığı tek kişidir. Metin boyunca Atike, Ebu Talip'e danışıp birlikte karar almaktadır. Hz. Muhammed'in Şam'a gitmesi sırasında üzülmesi, oradan döndüğünde çok sevinmesi, Hz. Hatice'yi istemeye Arap büyüklerini çağırarak gitmesi ve bu evliliğın gerçekleşmesi için Hz. Hatice ile irtibat hâlinde olması onun Hz. Muhammed'i çok sevdiğini göstermektedir. Yine tüm imkânsızlıklara rağmen Hz. Hatice ile Hz. Muhammed'in nikâhlarından sonra hediye alınmasını istemesi ve onun parasını kendisinin vereceğini söylemesi dikkat çekicidir. "Pes Ebü Tâlib Resül-i Ekrem'e didi

ki: 'Yâ Muhammed! Çarşuya adam gönder. Varsun pek a'lä libâslar alup getürsün. Ben bahâsını viririm.' didi." (16b).

Ebu Talip, yeğeni Hz. Muhammed'i çok seven, onu koruyup kollayan, Atike ile bu evliliğin gerçekleşmesine öncülük eden önemli bir kişidir. Başkahramanın her zaman destekçisi olmuş, bu yönüyle hikâyede değer kazanmış bir kahramandır.

Hz. Ebubekir

Hz. Muhammed'in kervan ile Şam'a gitmesi sırasında hikâyeye dâhil olan Hz. Ebubekir, özellikle bu yolculuk boyunca Meysere ile birlikte Hz. Muhammed'i koruyan, onu öne çıkaran kişidir. Yol boyunca Meysere'nin, Hz. Hatice'nin kendisine dediklerini yaparak Hz. Muhammed'e özel ilgi gösterip onu öne çıkarır. Ebu Cehil, Ebu Lehep, Utbe ve Şeybe gibi kişileri rahatsız etmesine rağmen Hz. Ebubekir, hep Meysere'yi desteklemiştir. Onun Hz. Muhammed'e gösterdiği ilgi ve verdiği değeri haklı bulmuştur.

Mekke'de bir dükkânı olan Hz. Ebubekir, Hz. Muhammed'in nikâh sonrası hediyelik eşya almak için gittiği kişidir. Hz. Ebubekir, Hz. Muhammed'in kendi dükkânına gelmesine çok memnun olmuştur. "Belki senin mübârek kademîñ benim dükkânıma başduğı ki şükrâne likin on kul âzâd idüp ve on ğarîbi giydürsem i'va'zî olmaz. Ol seniñ ma'flübüñ olan libâsları ben dağı ol da'vet zamânında Ğadice[ye] münâsib olan libâsları ħâzırladım. Hemân seniñ buraya gelmeñe muntazır idim. Gel içeri, gir bağı, begenir misin?" deyüp aldı içer[i] ve girdi." (17a-b).

Hz. Ebubekir, Hz. Muhammed'i seven, destekleyen, onun için her türlü fedekârlığı yapıp ona hayatı kolaylaştıran önemli bir kahramandır.

Buhayra (Bahîra)

Buhayra, devrinde ilmüne güvenilen Hristiyan bir rahiptir. Hz. Hatice, gördüğü rüyayı ona yorumlatır. O, Tevrat ve İncil'e hâkim olduğundan onlarda bahsedilen ahir zaman peygamberinin geleceğine ve vasıflarına vakıftır. Hatta bu peygamberin Kureyş kavminden çıkacağını dahi bilmektedir. Bundan dolayı ne zaman Kureyşli ticaret adamlarının kervanı ibadethanesinin yanından geçse peygamberin aralarında olup olmadığını anlamak için kervanları yoklamaktadır. Çünkü o, peygamberi beyaz bir bulutun takip edeceğini bilmektedir. "Ve Tivrât-ı şerîf İncil'de bulmuş idi ki âĥir zamân peygamberi şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemiñ bir mu'cizâtı oldur ki hiçbir peygamberde olmaya ve bir ağı bulut anıñ başı üzere sâ'ibân ola. Toğıdğı vağıtten mevtine kadar zâ'il olmaya. Ve ne zamân ki Kureyş bâzirġânları ol araya gelseler Buğayrâ şavma'ası üzere yine çıkardı." (7a).

Buhayra, ibadethanesinden sıkça çıkıp insanlarla ilgilenen biri değildir. Ancak Hz. Muhammed'in geldiğini beyaz buluttan anlayınca onu çağırılmış ve ona saygı göstererek ayağına eğilmiş, saçını sakalını yere sürüp ona iman ettiğini belirtmiştir. Yine onunla özel ilgilenmesi, onu yolcu etmesi Hz. Muhammed'i metinde öne çıkaran önemli ayrıntılardır.

Devrinin güvenilen önemli bir din adamı ve âlimi olan Buhayra'nın Hz. Muhammed'e kimseye göstermediği ilgiyi göstermesi, başkahramanı daha da öne çıkarmıştır.

Meysere

Hz. Hatice'nin en güvendiği kölesi olan Meysere, aynı zaman onun en önemli yardımcısıdır. Hz. Hatice'nin kervanının başında gidip gelen, kervanı yöneten kişidir. Hz. Muhammed'i tanıdığını ifade etmiştir. "Meysere aytdı: 'Bilürem, 'Abdu'l-muṭṭalib oğlıdır ve 'Abdu'l-menâfi neslidir ve Kureyş'in kişi-zâdesidir.'" (5a).

Meysere kervan yolculuğu boyunca Hz. Muhammed'i koruyup kollamıştır. Ona Hz. Hatice'nin özel bir ilgi duyduğunun farkındadır. Mekke'ye üç günlük mesafe kalınca Hz. Hatice'ye müjdecî olarak da Hz. Muhammed'i göndermiştir. Kervandaki çoğu kişi bu seçimine karşı çıkmışsa da onu kararından vazgeçirememiştir. Kervan Mekke'ye gelince Hz. Muhammed ile Ebu Talip'in yanına gelmesi ve onu amcasına sağ salim teslim etmesi de önemli bir ayrıntıdır.

Meysere, hikâye boyunca özellikle Hz. Hatice'nin yönlendirmesiyle Hz. Muhammed'e yardım etme ve onu öne çıkarma yönleriyle dikkat çeken bir hikâye kişisidir.

Fon Karakterler

Fon karakterler, tahkiye türü eserlerde fazla derinliği olmayan, çoğunlukla ismi anılmakla olaya şahit veya yardımcı olduğu anlaşılan şahıs veya şahıslardır (Topbaş 2014:68). Bu karakterler bir an için ilgi merkezi yapılabilir ve derinlik kazanabilir, fakat ferdi anlamda önem ve boyut kazanmaksızın tamamen isimsiz birer ses olarak kalırlar (Stevick 1988: 181). Dekoratif unsur durumundaki kahramanlar (Aktaş 1991:158) olarak da tanımlanan fon karakterler, birinci derecedeki kahramanın içinde yaşadığı sosyal ortamın belirginleşmesine, somutlaştırılarak okuyucuya sunulmasına yardımcı olurlar (Korkmaz 1997:301). *Tezevvücü'r-resûl* de fon karakter denebilecek şahıslar mevcuttur. Özellikle Mekke'de o zaman yaşayan kişiler, Hz. Hatice'nin konağında çalışanlar, kervanda bulunan Ebu Cehil, Ebu Lehep, Utbe, Şeybe, Yahudilerin bayram yerindeki kişiler, hatta Hz. Hatice'nin annesi hikâye boyunca genellikle ismen zikredilen, bir derinliği olmayan, ancak olayların inandırıcı olması noktasında etkisi olan şahıslardır.

2.2.2.2. Mekân

Anlatma esasına bağlı metinlerin asıl unsurlarından biri de mekândır. Anlatıda mekân; olayların cereyan ettiği çevreyi tanıtmak, roman kahramanlarını çizmek, toplumu yansıtmak, atmosfer yaratmak amacıyla yer alabilir (Tekin 2004:128). Öykü ve roman gibi eserlerin istediği mesajı vermesinde önemli bir yapı olan bu unsur (Özerol ve Atlı 2019: 469), klasik anlatıda soyut bir özellik arz ederken, roman türünün gelişimi ile dış dünyadaki mekân olgusuyla örtüşmeye başlar (Selçuk 2009: 59).

Tezevvücü'r-resûl de mekân, klasik anlatılarda olduğu üzere daha çok ismen anılmaktadır. Bu nedenle tasvirlerle belirginleşen bir mekân dikkati çekmemektedir. Olayın daha çok öne çıktığı metinde özellikle Hz.

Hatice'nin evi önemli bir mekândır. Atike ile onun bu evde iki defa görüşmesi, Hz. Muhammed'in oraya gelmesi, orada ziyafet verilmesi açısından önemlidir. Hemen hemen hiç betimlenmeyen bu evde misafirlerin oturması için sedirlerin olduğu ve bir bayanın erkeklere görünmeden onları izleyebileceği bir perde olduğu ifade edilmiştir. “Kaçan ki Muhammed ‘aleyhi’s-selâm gele aña hızmət idin ve şedirde yir gösterin otursun ve cümleñiz ayağ üzere tıruñ.” (3a) “Hadice perde ardında oturup Muhammed Muştafâ şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellemiñ mübârek yüzine bakardı.” (3b). Kervanın gidip geldiği Mekke-Şam yolu, Buhayra'nın ibadethanesi, Mekke, Ebu Talip'in evinin önü ve Mekke sahrası diye geçen yerler üzerinde derinlemesine durulmayan mekânlardır.

2.2.2.3. Zaman

Anlatma esasına bağlı metinlerin bir diğer unsuru olan zaman, anlatılanları inandırıcı kılmada önemli bir yere sahiptir. Klasik anlatıda gerçeklik boyutu ihmal edilen zaman kavramını (Selçuk 2009: 55), nesnel zaman, vak'a zamanı ve anlatma zamanı olarak incelemek mümkündür. Kozmik zaman, fiziksel zaman, takvime bağlı zaman, gerçek zaman olarak da bilinen “nesnel zaman”, anlatının dışında yer alan herkesin paylaştığı ortak zaman dilimidir (Çetin 2005:127-128; Kıran vd. 2003: 161). *Tezevvücü'r-resûl'*deki nesnel zaman, Hz. Muhammed'in yaşadığı dönemdir ve onun on sekiz yaşına girmesiyle başlar. Hâzret-i Resûlu'llâh 'aleyhi's-selâm kaçan on sekiz sinine irdi.” (1b). Hz. Hatice ile evlenmeleri ile de biter. Dolayısıyla Hz. Muhammed'in doğumu olan 571'e on sekiz eklediğimizde miladi olarak başlangıç zamanının 589 olduğunu söylemek mümkündür. Yine kaynaklarda (Kandemir 1997: 465) bu evlilikle ilgili olarak ifade edilen Hz. Muhammed'in 25, Hz. Hatice'nin ise 40 yaşlarında oldukları dikkate alındığında nesnel zamanının miladi olarak 589-596 tarihleri arası olduğunu söylemek mümkündür.

Nesnel zamanın tamamını kapsamayan, sadece olayların geçtiği zamanı ifade eden “olay zamanı” (Çetin 2005: 129), bu eserde yedi yıldır. Çünkü yukarıda nesnel zamanda çözümlendiği şekilde hikâyede anlatılan olay Hz. Muhammed'in (sas) on sekiz yaşına girmesiyle başlar ve onun Hz. Hatice ile evlenmesiyle sonlanır. Bu arada geçen süre de metinde tespit edildiği kadarıyla yedi seneye denk gelmektedir.

Hikâyedeki anlatma zamanı ise “sonradan aktarma” (Çetin 2005: 131) yöntemi şeklindedir. Çünkü metnin başlangıcında “Râviler şöyle rivâyet iderler ki” (1b) ifadesi anlatılanların başkasından duyulup aktarıldığını ortaya koymaktadır.

2.2.2.4. Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatıcı, anlatmaya bağlı metinlerde, yazarın sözünü teslim ettiği kurmaca bir varlıktır. Hikâyelerin iç dünyalarında geçen her şeyi gören, bilen, idrak eden, kendine özgü imkân, tercih dil ve üslubuyla okuyucuya/dinleyiciye anlatan varlıktır (Çetişli 2014: 102). Yine anlatıcı ile ilgili olan bakış açısı da “... vaka zincirinin ve bu zincirin meydana gelmesinde kullanılan mekân, zaman, şahıs kadrosu gibi unsurların kim tarafından görüldüğü, idrak edildiği ve kim tarafından kime nakledilmekte olduğu sorularına verilen cevap”tır (Aktaş 1991: 84).

Tezevvücü'r-resûl, “Râviler şöyle rivâyet iderler ki” (1b) şeklinde başlar ve hikâyenin üçüncü tekil kişili bir anlatımı vardır. “Didi, okumuş idi, olurlardı, girdi...” gibi 2a’dan alınan fiil çekimlerinde di’li geçmiş zamanın 3. tekil şahsının kullanıldığı görülmektedir. Öte yandan yazar anlatıcının metnin çeşitli yerlerinde akışa müdahale ederek anlattığı yerler de mevcuttur: “İmdi Hâbîbâ, Hâdîce seniñdir. Lâkin birkaç gün hizmet itmek gerek tâ kim ta’ n u efk idenleriñ iftirâları kesile.”(4a), “Ne’ üzu bi’llâh geldik yine Hâdîce hikâyetine.” (4b), “el-kışşa”(6a), “İmdi ol yetim didikleri sulţandır.” (9b).

Yazar, öyküde her şeyi bilen hâkim bakış açısını kullanmıştır. Kahramanların aklından, gönlünden geçenleri bilmektedir. Hz. Hatice’nin Hz. Muhammed’i ilk görmesindeki amacını şöyle yorumlamıştır: “Hâdîce’niñ maşşûdî Resûl’llâh şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem hâzretleriniñ şîfat-ı şerîflerini Tevrât-ı şerif içinde görmüşdi. Ya’ nî Muhammed ‘aleyhi’s-selâmıñ mübârek şîfat-ı şerîfesini Tevrât’da gördiği vaşfa müttetik mi, degil mi anı tecrîbe ide.” (3a). Yine Rahip Buhayra’nın ibadethanesinden çıkıp gelmesiyle ilgili “Ammâ cümlesi kalblerinden bilürlerdi ki ‘Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem için geldi.’ dirlerdi. Ammâ düşmanları inkâr iderlerdi.” (7b)

3. Tezevvücü'r-resûl’ün Çeviriyazısı

[1b]⁶ Bu bâb Resûl-i ekremiñ Hâzret-i Hâdîcetü'l-Kübrâ’yı ‘ağd-i nikâh itmegini beyân ider. Râviler şöyle rivâyet iderler ki Hâzret-i Resûl’llâh ‘aleyhi’s-selâm kaçan on sekiz sinine irdi. Hâl u kemâl gâyetde hûb oldı ve dağı hûlk u feşâhat u belâgat bî-nazîr⁷ idi. Şöyle ki engüşt-nümâ⁸ oldı. Bir gün ‘Âtike rağıya’llâhu ‘anhâ Ebü Tâlib katına geldi aytdı: “Ey karındaşım! Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellemi görürsin kim böyle bî-nazîr oldı ve yigit oldı munâsib budur ki bunu evlendirevüz.” didi. Ebü Tâlib “Benim dağı fikrim budur sen dağı ne dirsın?” didi. Ol dağı “Bize almağa mâl gerekdir. Şimdi bizim elimizde nesne yoğdır. Nice idelim?” didi. ‘Âtike didi ki: “Şol Hâdîce bir mün’ime hatundur. Şimdi kârbânları Şâm’a giderler, varalum aña söyleyelüm ki Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve selleme ser-mâye vire, Şâm’a anı dağı bile göndere. Andan ne hâşıl olursa cem’ idüp Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem için bir kız dileyevüz.” didi. Çün bu haberi Ebü Tâlib işitdi, hâtırına hoş gelmedi. “Bu ne şekil tedbîrdir ki eylediñ bize. Aşlımız evlâdlarımız [2a] müttecirlige virme var mıdır? Ammâ siziñ böyle dediklerinde Hâk Ta’âlânıñ bir sırrı ola ki bizim ‘aqlımız aña irişmeye.” didi. Ve Hâdîce dağı ‘Arab melikesi idi ve ‘Arab içinde Hâdîce’den gâni kimse yoğ idi. Dört biñ kara gözlü devesi var idi ki Hâdîce yükin taşırdı. Kaçan kim anıñ kârbânı revân olsa Kureyş uluları bile giderlerdi. Ve Hâdîce dağı kendüsi oğumuş idi. ‘Âlim ü dâna ol zamânıñ ‘avratlarınıñ hüsna vü a’lâsı idi ve etrâfdan çok büyük kimseler aña tâlib olurlardı. Ol qabûl itmezdi. Şol sebebden ki bir gice düşünde gördü ki gökden ay indi çoynuna girdi ve yeryüzi anıñ nûrıdan rüşen oldı. Şabağ bu rü’yâyı o mağalde Buhayrâ dirler bir râhib var idi. Yazup ana ta’bir itirdi. Buhayrâ dağı şöyle ta’bir eyledi ki: “Ol ay âhîr zamân peygamberidür şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem ve şimdi mevcûd ve cihâna gelmişdür ve ol peygamber ‘aleyhi’s-selâm seniñ ehliñ ola ve ol nûr kim yeryüzün [2b] münevver eyledi, anıñ peygamberliğidir ki anıñ nûrı cümle ‘âlemi tuta ve ibtidâ aña imân getüren sen olasın ve

⁶ Yazmada varak numaraları, bulunmamaktadır. Sayfalar tarafımızdan numaralandırılmıştır.

⁷ Kelime “نظر” şeklinde yazılmıştır.

⁸ Kelime “nemâ” şeklinde harekelendirilmiştir.

ol peygamber şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem dağı Kureyş'den ola ve Benī Hāşim kabilesinden.” dedi. Hādice bu rü'yadan şād olup Hađ Ta'ālānıñ hükmine mu'î'a oldı. Kaçan ol vaqt-i mübārek ola deyü muntaẓır olmuşdır. Bes Hādice tırdı. Kārbānlarına Şām yolına gitmek tedārikini ve 'Ātike dağı Hādice kıtına vardı. Tevāzu' ile söyle ki hiç kimse itmemişdi. 'Ātike diledi ki bu gönlindekiñi söyleye, utanup söylemedi. Hādice bildi ki 'Ātike bir maşşūd için geldi. Ve didi ki “Ey Seyyide! Her ne işāret iderseniz buyuruñ cānımı dağı dirîğ itmem.” dedi. Bes 'Ātike māddeyi ifāde idince Hādice ferāhından gözlerinden yaş geldi. Ve kendüye dedi ki uş eşeri zühür itdi. “Ey 'Ātike gayrı sen bilürsin lākin ben ne görerem ki ol benim hıẓmetimize gide. Zirā ki Hāzret-i Muḥammed şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem Kureyş kavminiñ eşref-zādesidir”, [3a] diriz. “Benim gibi ve benim mālüm gibiler anıñ ayağı tozına lāyık degildir. Ammā çünkü işāret buyurdıñız fermān siziñdir. Lākin Muḥammed şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemi bunda getirirsiñiz bir kerre görsem her ne ki maḥlūb ise vireyim.” dedi. Lākin Hādice'niñ maşşūdı Resūl'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem hāzretleriniñ şıfat-ı şeriflerini Tevrāt-ı şerif içinde görmüşdi. Ya'nī Muḥammed 'aleyhi's-selāmıñ mübārek şıfat-ı şerifesini Tevrāt'da gördiği vaşfa müttefik mi, degil mi anı tecribe ide. Bes 'Ātike dağı “Varayım Muḥammed 'aleyhi's-selāmı getüreyim.” didikde Hādice tırdı, ğusul eyledi ve Tevrāt'ı eline alup ay[ı]dı, Muḥammed 'aleyhi's-selāmıñ vaşf-ı na'tini buldı ve hıẓmetindekilere didi ki: “Kaçan ki Muḥammed 'aleyhi's-selām gele, aña hıẓmet idiñ ve şedirde yir gösteriñ otursın ve cümleñiz ayak üzere tıruñ.” Cümlesi “Sem'en ve ta'aten her ne ki emr ü fermān buyurdıñız yüzümüz üzere.” didiler. Bunlar bu sözde [3b] iken 'Ātike, Seyyid-i 'Ālem hāzretleri ile geldiler. Hādice'niñ hıẓmetkārları karşı ta'zīm itdiler ve şedirde yir gösterdiler. Geçüp otırdı. Cümlesi ayak üzere tırup hıẓmet eylediler. Hādice perde ardında oturup Muḥammed Muştafa şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemiñ mübārek yüzine bakardı. Nitekim Tevrāt'da Muḥammed Muştafa şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemiñ na'tinden görmüşdi. Cümle süret ve sîretinde müşāhede eyledi. Aşlā bir kıladar tefāvüti yok idi. Kıadd ü kıāmetinde ve şacı kıaralığında ve gözleri hüblığında ve mübārek kıaşları çatıklığında ve sâ'ir mübārek evsāfında ve hem dağı mübārek hāşşa-i şerifleri bu idi ki kaçan bir yerden geçse ol yerden kırık ğün kıokusu gitmez idi. Hādice kendine dedi ki: “Ya Hādice! Lāyıkıñ bulduñ lākin şimdi āşikāre idersen 'Arab kıavmi saña hücum kıılalar. İmdi zārüretde bir burhān ile zevciyyete kıabül eylemeliyim. Ol hıod ma'nāda [4a] cümleñiñ şāhı ve sulḫanıdır.” dedi. İmdi Hābībā, Hādice seniñdir. Lākin birkaç ğün hıẓmet itmek gerek, tā kim ta'n u efk idenleriñ iftirāları kesile. Ve ey Mūsā Şu'ayb kıızı seniñdir. Kıoyunlarıyla bile. Ammā birkaç sene çobanlıkı itmek gerek. Ve ey mü'min, cennet seniñdir kıamu ni'metleriyle. Ammā dünyāda birkaç ğün ğariblik çekmek gerek, tā kim kıyāmete değin zaḥmet çekmeye ve dağı cennetde hür u ğilmān ve hülle vü tāc kerāmeti giyinüp ve Burāk'a bindüreler. Ve kāfirler diyeler ki “Dünyāda Müselmānlar ne 'amel itdiler ki anlar cennete ğidüp bizler cehenneme ğirdik.” diyeler. Hıñtāb-ı 'izzet gele ki “Ey kāfirler! Anlar beni dünyāda bir bilüp Resūl'ime imān getürdiler. Namāz kııldılar, sizler kılmadıñız. Zekāt virdiler, sizler virmediñiz. Oruç tıtdılar, sizler tıtmadıñız. Ve benim emānetimi edā itdiler, siz itmediñiz. Anlar evāmire imtisāl ve menāhiden⁹ ictināb itdiler. Siz itmediñiz. Anlar dünyāda ğaribliğe ve miskinliğe şabr itdiler, siz itmediñiz. [4b] Fe-lā-cerem anlara dārü'l-karār sizlere dārü'l-bevār, anlara hür u kıuşūr, sizlere yokdur. Anlara cennetde enhār u eşcār vardır, sizlere yokdur. Anlara rahmet ve mağfîret vardır, sizlere yokdur ve anlara Melikü'l-Ġaffār vardır, sizlere yokdur

⁹ بَدَاهِيْنٌ şeklinde yazılmış olan kelime bağlam dolayısıyla menāhî olarak düşünöldü.

ve anlara ni'etlerin elezzî ve ecell[i] müntehâsı olan rü'yet-i cemâl vardır, size yokdur. Ne'ûzu bi'llâh geldik yine Hâdîce hikâyetine. 'Atike'ye didi ki "Ya 'Atike¹⁰ bu qarındaşıñ oğlı bize ziyâde elyağ idi. Hoş qabûl eyledik. İmdi altun virelüm, al var, Muhammed şalla'llâhu 'aleyhi ve selleme sefer esbâbları dikedir. Seferden gelince ben nice ideceğim bilürim." didi. 'Atike altunları aldı, qarındaşı Ebû Tâlib'e geldi ve bu hâli ifâde eyledi. Ebû Tâlib didi ki: "Ya 'Atike, bizim aşlımızda lâyıq iş degildir, nidelim? Zârürettedir, bes altunı virüp Hâzret-i Muhammed şalla'llâhu 'aleyhi ve selleme sefer libâsını dikedirdiler. Ve kârbân dağı¹¹ [5a] gitmege hâzırlandı. Hâdîce'niñ bir kölesi var idi. Adına Meysere dirlerdi. Cümle hâdimleriniñ ulusu idi ve Hâdîce'niñ cümle mâlı dağı anıñ elinde idi. Ol kerbânda söz şâhibi idi. Hâdîce didi ki, "Ey Meysere! Muhammed şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem siziñle ticâretde refâkat¹² idecektir. Lâkin sen anı bilür misin? Ol ne kişidir?" didi. Meysere aytdı: "Bilürem, 'Abdu'l-muṭṭalib oğlıdır ve 'Abdu'l-menâfi neslidir ve Qureys'in kişi-zâdesidir." Hâdîce didi ki: "Eyü bilürmişsin. İmdi yâ Meysere, kerbân gideceği zamân baña bildiresin ve Muhammed şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemi dağı berâber alasin ve bir deve dağı binmege viresin ve pek a'lâsını viresin ve bir iki menzil gittikde kaftânları çıkarup Mısrî kaftânlar geydir ve başına 'amâme şar ve yürügen deveye bindir ve sen dağı dizginin tutup yidesin. Bu resme kılluk idüp hizmet eyleyüp ve selâmetle Şâm'a varıncağ gönli her ne ki isterse dirig [5b] itmesin. Qaldı ki eger bu benim didiğim şartları yerine getirürseñ seni mâlımdan âzâd iderim." didikde Meysere dağı "Sem'en ve tâ'aten fermânımız üzere ola. Şartları yerine getirüp ve belki dağı ziyâde hizmetine muķim olup kılluk ideyim. Ol bizim re'isimiz ve mevlâmuzdur." didi çünkü. Kârbân yola revân¹³ oldu. Meysere deveniñ yularını Muhammed şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemiñ eline şundı. Ve her ne kadar Mekke uluları var ise ol kerbânda bile idi. Ebû Bekir raḍıya'llâhu 'anha hâzretleri ve 'Utbe ve Şeybe ve Ebû Cehil ve Ebû Leheb ve cümle Qureys uluları dağı her birerleri aḥbâblarına vedâ' itdiler. Kerbân dağı Şâm'dan yaña revân oldu. Ol gün Muhammed 'aleyhi's-selâm melül oldu. Ol sebebden ki evvel seferi idi. Resül hâzreti tâzeliginde yetim ve yigitliginde ğarîb ve fakîr idi. Ve lâkin qalbi ğanî idi. Resülü'llâh fe-lâ-cerem ol sebebden cümle ğarîbler ve yetimler ve fakîrlere vardır ki [6a] Haq Ta'âlâ hâzretleri 'azîz ve muḥterem kıldı kendi indinde, el-kışsa. Çünkü iki menzil gittiler Meysere Hâdîce'niñ emrini yerine getirüp Hâzret-i Muhammed şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemiñ başına 'amâme şardı ve Mısrî libâslar giydirdi ve bir yürügen deveye bindirdi. Şöyle ki Seyyid-i 'Âlemiñ Faḥr-ı Kâ'inât¹⁴ Resülullâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem mübârek cemâli bir mâh-tâba beñzer idi ve anıñ nürüñ hayâ hicâbları var idi ve eger anıñ bir hicâbı dâfi' olunsaydı yirden 'arşa degin anıñ yaradıldığınıñ hürmetinedir. Ol ecilden Haq Ta'âlâ: "Lev-lâke lev-lâke le-mâ ḥalaqtü'l-eflâk" didi. İmdi her kim gerçek mü'min ise i'tikâdı muḥkem tutsun her kimiñ ki bu nesneye i'tikâdı muḥkem olmaya ol mü'min degildir. Benî Qureys kavmi Meysere'niñ Muhammed şalla'llâhu 'aleyhi ve selleme böyle ikrâm ve ta'zîmini gördiler. Meselâ Ebû Cehil ve Ebû Leheb ve 'Utbe [6b] ve Şeybe gibileriñ şabr u qarârları qalmadı. Ta'n Meysere'ye, "Buña bu kadar kılluk

¹⁰ Bu kelimedden sonra şeklinde muhtemelen yanlış yazılmış bir kelime yer almaktadır.

¹¹ Eserde, birbirini takip eden sayfaların bazılarında birinin sonundaki kelime diğeriñ başında aynen yazılmıştır. Bu kelimelerin sadece ilk yazıldığı sayfadakilere yer verilmiş olup diğeri çıkarılmıştır. (4b-5a, 6b-7a, 7b-8a, 11b-12a, 13a-13b, 14b-15a, 18b-19a)

¹² Kelime rifâkat şeklinde harekelendirilmiştir.

¹³ Kelime rivân şeklinde harekelendirilmiştir.

¹⁴ Kelime "كنات" şeklinde yazılmıştır.

niçün idersin?” didiklerinde Meysere dağı bunlar[a]: “Siz şürete bakup böyle dırsız ve lâkin muhsiniñ sırrından habîr degilsiz. Bu siziñ adamıñız degil, ‘Arab melikesiniñ âdemidir. Benim mevlâm baña böyle emir eyledi.” didikde Ebû Bekir Şiddîk radiya’llâhu ‘anha bu kavim arasında turup bülend âvâz ile çağırdı ki “Ey Meysere! Hoş iş işlediñ ve bu kulluk dağı aña lâyıktır. Ve haqîkatde ol bizim sultânımızdır ve serverimizdir.” didi. Anlar dağı bu haq haberi işidüp cümlesi sükût eylediler ve cümle kâfirler ğamnâk u hınâk ile yeksân oldılar. Çün kâfile Buhayrâ râhibiñ savma‘asına geldiler ve orada ve kondılar. Ve Buhayrâ râhib Benî İsrâ’îl zâhidlerinden idi. Şâm’da ve ‘Arab’da ve Rûm’da ma‘rûf idi. Hazret-i ‘İsâ aleyhi’s-selâm şerî‘atı üzere idi ve Hazret-i Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellemiñ dağı [7a] na tini Tevrât içinde okumuş ve bilmiş ve imân getürmüş idi. Ve anıñ olmasına muntazır idi. Ve Tevrât-ı şerîf İncil’de bulmuş idi ki âhîr zamân peygamberi şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellemiñ bir mu‘cizâtı oldur ki hiçbir peygamberde olmaya ve bir aq bulut anıñ başı üzere sa‘ibân ola. Toğdığı vakitden mevtine kadar zâ’îl olmaya. Ve ne zamân ki Kureyş bâzîrgânları ol araya gelseler Buhayrâ şavma‘ası üzere yine çıkardı. Eger ol gelen kârbân üzerinde bulut görmez ise dağı “Âhîr zamân peygamberi şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem gelmedi.” diyir idi. Şavma‘ası kapayup aşlâ kimseye yüzün göstermez idi. Ve cümle Kureyş ehli aña ta‘zîm kılarlardı. Anıñ dîdârına müştâklar idi. Çünkü Buhayrâ râhibiñ savmâ‘asına gelüp kondılar. Buhayrâ’ya, “Mekke kârbânı geldi.” deyü haber itdiler. Pes yine şavmâ‘a üstünden baqdı, gördi ki havâ yüzünde bir aq bulut gördi. Havâ şâfi oldı. Yine ol bulut kârbân [7b] kavminden bir kişiye gölge olmuş. Pes Buhayrâ didi ki: “Ol cümleñiñ seyyidi ve mefhârı Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem geldi.” didi. Şad olup ve ferâhından beyhüde olayazdı ve didi ki “Zihî sa‘âdet baña ki anıñ zamânına irişdim.” didi ve kemâl-i muhabbetden segirdüp aşğa indi. Ve kârbân-ı Kureyş geldi. Kureyş ehli dağı “Buhayrâ râhib geldi.” diyüp ‘acebe kaldılar. Didiler ki “Bunca zamândır ki bunuñ şavmâ‘ası kapasına gelüp yüzünü görelim deyü bize kapu açmazdı. Yüzi göstermezdi. Şimdi bu ne hikmetdir ki şavma‘asını koyup bize geldi.” didiler. Amma cümlesi kalblerinden bilürlerdi ki “Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem için geldi.” dilerdi. Ammâ düşmanları inkâr iderlerdi. Pes cümlesi Buhayrâ anıñ katına gelüp hîzmet ve tevâzu‘ eylediler. Andan Buhayrâ didi ki: “Gerçi bura ne kadar ben size geleşür oturmam. Ammâ dilerim ki gelesiz benimle tuz etmek yiyesiz. Cümle sem‘en ve tâ‘aten deyüp Buhayrâ dağı [8a] ta‘âmlar hâzırlayup ve cümle kârbân halkı dağı geldiler şavma‘aya girdiler. Buhayrâ dağı şavma‘aya çıkup baqdı ki kâfileden dağı hiç kimse kaldı mı baqdı gördi ki yine ol bulut evvelki yerde turur. Buhayrâ Kureyş kavmine geldi ve didi ki: “Dağı kâfilede sizden kimse kaldı mı?” Ebû Cehil mel‘ün muqaddiminde bunları öğretmişdi ki “Hiç kimse kalmadı, Buhayrâ deyesin.” deyüp söylemişdi. Didiler ki “Bu da‘vete lâyıktı kimse kalmadı.” Buhayrâ didi ki: “Ya kim kaldı?” Didiler ki “Bir yetîm kaldı. Hâdîce bizimle bile göndermişdir. Anı birkaç kullarımız ile mâlımızı beklemege kodıktı.” didiler. Buhayrâ tarılup didi ki: “Benim dağı bu kâfileyi da‘vetden murâdım ol yetîmdir. Sizi dağı ol yetîm eclî için da‘vet itdim. Ve hem ‘âdet dağı öyledir ki kaçan bir sultân¹⁵ ziyâfete da‘vet olunsa cümle hadem ü haşemin dağı düşen ve düşmeyen [9b]¹⁶ dağı bile ve da‘vet iderler. İmdi ol yetîm didikleri sultândır. Ve cümle ‘âlem halk-ı ra‘iyyetdir. Kaçan sultân ‘âdil, ol ehli sa‘âdet olanlar cümlesi anıñ dostı olurlar. Ve ‘âsi ve kâfir olanlar cümlesi anıñ düşmeni olurlar. İmdi ol

¹⁵ Kelime “سلطان” şeklinde yazılmıştır.

¹⁶ Eserin numaralandırılmış sayfalarının bazıları, anlatılan olaylarda kopma olduğundan dolayı olay akışına göre yeniden düzenlenmiştir.

güneşdir, sizler yıldızlırsız ve güneşin nûrî on sekiz biñ 'âleme yayılır. Anın kâtında yıldızlar lâ-şey olur. Görünmez olurlar. İmdi şabr it kim tâ va' de vü vaqt irişe. Anın nûrının şu' lesi 'âlemi rüşen ide. Tâ vahiy irişe. Cümle kâfirler ve müşrikler hâksâr olalar. Ey kavm-i Kureyş ma' lûmuñız olsun. Ve ben dağı şehâdet iderem ki ol âhîr zamân peygamberi şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemdir ve aña Cebrâ'il 'aleyhi's-selâm Hâk Ta'âlâ celle celâluhu hâzretlerinden vahiy getürecekdir ve her kim aña imân getüre sa'âdet-i ebedî bula ve her kim anı inkâr ide ehl-i şekâvet-i ebedî ola." deyüp savma' adan taşraya çıkup Seyyid-i 'Âlem hâzretinden yana yürüdi. Çünkü Buhayrâ'nın [10a] gözleri ol Fahr-i Kevneynin cemâli nûrına tokandı. Tevrât ve İncil'de beyân olunan 'alâmetlerin mecmû'ı Hâzret-i Resûl'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemiñ mübârek cemâl-i şerîfinden mu'âyeneten görüp şeksüz ve şübhe[süz] "Âhîr zamân peygamberi şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem budır ve bundan gayrı dağı peygamber şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem dağı yokdur." deyüp segirdüp Seyyid-i 'Âlem'in mübârek ayağına düşüp saçın ve şakalın tobrağa sürdi ve didi ki: "Ya Muhammed, şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem evvel ve âhîr maşşûdum sensin." deyüp Fahr-ı 'Âlem, Resûl-i Ekrem şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemiñ mübârek elinden yapuşup savma' aya girdi ve cümlesinden yukarı yer gösterdi. Fahr-ı 'Âlem geçüp oturdu ve Buhayrâ dağı her kelâmın söylerdi. Hâzret-i Resûl'ün mübârek yüzine bakup söylerdi. Kaçan kim ta'âmdan fâriğ oldılar. Kavm-i Kureyş savma' adan taşra çıktılar. Buhayrâ Hâzret-i Resûl'ün mübârek elini tutup didi ki: "Ya Muhammed! Sen [8b] şahid ol ve Hâk Ta'âlâ dağı şahid olsun ben saña imân getürdüm. Eger saña vahiy gelmeden vefât idesem cânım ve tenim saña fedâ olsun. Eger sağ olursam beni dünyâda ve ahirette hayr du'adan ve şefâ'atinden unutmayasın diyeler. Çokdan berü ben seniñ arzûnda ve seniñ muhabbetindeyim. Ve kıyâmet gününde dağı toprakdan seniñ muhabbetiñle kalkarım. Ve senden ricâm budur ki sen dağı kıyâmet gününde muhabbetleriñi ve ben bi-çâre piriñ hâcetiñi kabûl kılasın." didikte Seyyid-i 'Âlem dağı "Kabûl itdim, öyle olsun." didi. Bes râhib şâd olup ve ağladı. Cûş u hurûş kıldı ve didi ki: "Yâ Muhammed şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem, ne kötü âdemdir ol kimse ki seniñ peygamberliğiñe inanmaya ve yevm-i maşşerde şefâ'atiñden mahrum kıla." deyüp ağladı ve zârı kıldı. Vedâ' idüp yüz adım¹⁷ kadar Resûl'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemiñ devesi yanınca yürüdi. [9a] Ve Hâzret-i Resûl'llâh 'aleyhi's-selâm dağı râhibden 'özü diledi, luğ ile döndü. Bes Kureyş kavmi dağı Şâm'a geldiler. Alışviriş itdiler. Resûl'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem hâzretleriniñ mübârek kademinden şöyle fâ'ide itdiler ki dağı ol zamâna dek anın gibi fâ'ide itmemişlerdi. Ve her ne ki ümîd itdiler ise dağı andan ziyâde nesne hâşıl itdiler ve birkaç günden soñra Yahûdileriñ bayrâmı geldi. Cümle Yahûdiler şahrâya çıktılar ve Kureyş kavminiñ dağı bâzergânlık maşlaşatı tamâm olmuşdı. Ve mübâlağa fâ'ideler itmişlerdi. Didiler ki: "Turun Yahûdilere varalım. Anlarıñ bayramları gündür. Teferrüc idelim." deyüp cümlesi ol araya vardılar. Bî-hadd u bî-kıyâs Yahûdiler cem' olup ve meş'aleler yakup ve kandiller asmışlar [10b] kaçan kim Resûl'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellem hâzreti dahi Meysere ile oraya vardılar. Çünkim Hâzret-i Resûl'llâh şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemiñ mübârek 'ayn-ı şerîfleri nazarı ol meş'alelere ve kandillere doğandı. Cümle odları sögindi ve kandilleri münkesir oldu. Bir kezden ol Yahûdilerden feryâd kıpdı. Yahûdiler birbirine düşdiler. Bu hâl böyle olduğı sebebden heybetden helâk olmağına karîb oldılar. Yahûdlarıñ ulusu didi ki: "Kureyş kavminden burada kimse var mıdır?" Didiler ki: "Kureyş kavminiñ kârvânı bundadır. Yahûdlar birden hücum itdiler. Yahûdlarıñ ulusu anlarıñ içinde ne denlü yigit vardır? Ol nişânlu bulduğunuz yirde öldürün." didi. "Ol ahîr zamân

¹⁷ Kelime adam şeklinde harekelenmiştir.

peygamberi şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemdir. Siziñ diniñizi bañtāl idüp ve putlarıñız anıñ elinde ħarāb olısar. Ve şimdi siziñ şem' ve ħandilleriñiz söndirdi. Bu rüşen cihānı [11a] size ħarañuluğ eyleyiserdir.” didi. Pes Yahūd bir kezden na're urdılar. Ķureyş arasına girüp aradılar. Meysere ħorkup Muħammed şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemi kendüniñ cübbesi altında gizledi. Ebū Bekir ħazreti, Meysere'niñ yanında tururdu. Yahūdlar Ħazret-i Resül'i çok arayup o ma'ħüle nişānlu kimse bulamadılar. Bunlar dañı ħorħdılar. Pes Ķureyş ħavmi dañı ol arada döndiler. Ammā Meysere Resülü'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem ħazreti¹⁸çün ħāyetde ħorħdı ki “Belki şāyed bu kāfirler bir fesād ideler.” deyü buyurdu. Tañl-ı rañil urdılar. İkinci küni Mekke ħavmi revān olup şādılığ ile yola girdiler. Zirā ol rüzigār içre kimse anıñ gibi fā'ide itmiş degil idi. El-ħışşa çünki Mekke'ye üç günlük yol ħaldı. Bir müferraħ yere ħondılar. Meysere Ķureyş ulularına didi ki: “Bize bir kişi gerekdir ki Seyyide'ye vara. Bizim selāmetlik ħaberimizi bildire ki mübārek ħalbi¹⁹ ferañnāk ola.” [11b] Anlar dañı didiler ki: “Kervānda sözbaşı sensin. Her kimi iħtiyār idersen varsun.” didiler. Meysere dañı “Benim tedbirim Muħammed şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem varsun. Mekke ħatunı buña bañşış idecekdir ve ħil'at virecekdir. Aña dañı fā'ide olsun.” didikde Ebū Bekir Şiddiħ rağıya'llāhu 'anhu “Bu tedbir güzeldir ve bu beşāret ħaberin anuñ ağızından eşitsün.” didi. Ebū Cehil mücādele itmege başladı ve didi ki: “Siz bir kişiyi iħtiyār idersiz ki ol henüz dañı bu yolları gördiği yoħdır ve bilmez ve bu iş anıñ elinden gelmez. Bir ħayri ādem gönderiñ.” didikde Meysere, “Eger Muħammed şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem bu yolları bilmezse Ka'be-i Şerifi yoħdan var iden Ħalıħ bildirir ve selāmetle maħalline yetiştirir.” deyüp hemān eline divit ħalem alup Ħadice'ye bir nāme yazdı. Fütüħātdan ve ħanimetden ve ol Yahūdilerle Şām'da olan ħāli ve Buħayrā'niñ Resülü'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve selleme itdiği i'zāz [12a] u ikrāmı ve kāfirlerle itdüğü ta'mı ve levmi ve imān getürdügini bi'l-cümle vāki'ü'l-ħāli nāmeye yazdı ve Seyyid-i 'Ālem'e virdi ve bir yürügen hecine bindürdi. Ve didi ki: “Vaħta ki sen şehre irişesin Seyyid Ħazret'ine nāme virüp ve cevābın yine bize getüresin.” didi. Bu yanadan Ħadice dañı vaħit olduğını ħisāb idüb her gün cāriyelerini köşkiniñ üstine çıkarup gözetdirir idi. Ve diyir idi ki: “Her ħanħıñız kārban geldiği ħaber[i] baña getürürseñiz ol benim mālımdan azād olsun.” Cāriyeler dañı “İnşa'a'llāhu Ta'ālā ħayr ola. Siziñ bu ana dek kārban geldiğine böyle itdügiñiz yoĖ idi.” didiler. Ħadice dañı anlara, “Bu kārbanda olan ma'nāyı herkes fehm eylemez ve ma'ānī sa'ir kərbānlarda bulunmaz.” deyü cevāb virdi. Çünki Seyyid-i 'Ālem Mekke'den yana revān oldu. Bir mil kadar gitdi uyku ħalebe itdi. Deve üstünde uyudu. Der-ħāl [12b] İblis-i la'İN geldi, gice vaħti deveniñ yularını tutup toğrı yoldan ħıħardı. Ħaħ Ta'ālā dañı Cebra'il 'aleyhi's-selāma emir itdi ki: “Yā Cebra'il! Tez iriş dūşmān dūşmānlık itdi. Var Ħabib'imiñ devesini toğru yola getür, tā ki dostluğı yerine getürmiş olsun.” didi. Hemān dem Cebra'il 'aleyhi's-selām deveniñ yularını tutu[p] toğrı yola getürdi. Bir laħzada Mekke'ye götürdü. Cāriyeler ħaber virdiler Ħadice'ye ki: “Bir ince toz kopdı ve üzerinde bir aħ bulut²⁰ gölge olmuş.” didiler. Ħadice bildi ki gelen āñir zamān Peygamber[i] şalla'llāhu Ta'ālā 'aleyhi ve sellemdir. Şād ol dem hemān Ħazret-i Muħammed şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem yetişüp geldi. Nāmeyi virdi. Ħadice'niñ cāriyeleri dañı Muħammed şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem[e] ta'zīm itdiler. Pes Muħammed şalla'llāhu Ta'ālā [13a] 'aleyhi ve sellem oturdu. Ħadice buyurdu. Lañif 'amāme getürüp ve ni'metler getürüp ve şükür itdiler. Ħadice buyurdu ki:

¹⁸ “حضرتتى” şeklinde yazılmıştır.

¹⁹ “قلبنى” şeklinde yazılmıştır.

²⁰ Kelime “بلوب” şeklinde yazılmıştır.

“Varın Hâzret-i Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve selleme söyleñ. Şimdi oturur mı yoħsa yine kârbâna karşı gider mi?” dedi. Resûlullâh Hâzreti dağı “Kârbâna karşı giderim.” dedi. Hâdıce yine bir nâme yazup Resûl’ün beşâretle geldüğinden yazup Seyyid-i ‘Âlem’in eline verdi. Alup kârbândan yaña revân²¹ oldu. Ol dem Hâk Ta‘âlâ yerin tamarını çekdi. Muhammed Muştafa’nın ayağı altında yer düdüldü. Üç günlük yolu bir sa‘at geçmedi kârbâna irişdi. Çünkü Seyyid Hâzretleri ırakdan gördiler. Kârbân-ı Kureyş henüz ol aradan göçmemişlerdi. Ebü Cehil-i la‘in ol şom lisânını açup ta‘n itmeğe başladı. Aytdı: “Ben size dimedim mi? Ol yol başaramaz. İşde yolu başaramayup yine dönmüş.” dedi. Öyle deyince Ebü Bekir ve Meysere ğamnâ[k] oluplar. Ol dem Seyyid-i ‘Âlem gelüp Hâdıce’niñ nâmesini Meysere’ye verdi. Meysere [13b] nâmeğe bağdı. Hâdıce’niñ hağtını gördi, şâd oldu. Şiddik şâdlığından ağladı. Meysere dağı na‘ra urup kâfileniñ yanına varup “Görün Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellemiñ kerâmetini ki üç günlük yolu bir gicede aldı ve geldi. Eđer aña inanmazsañız işde Hâdıce’niñ kendi yazduğı hağtı görñ.” dedi. Öyle deyicek düşmânların dili bağlandı. Ve söylemeğe mecâlleri kalmadı. Pes kârbân dağı ol aradan kâlkup üç gün üç gicede Mekke’ye gelüp herkes evlü evlerine gitdiler. Pes Meysere Seyyidü’l-‘Âlem Hâzretiniñ mübârek başına ‘amâme şarup ve Mışrî tonlar giydirdi. Ve devesini yeddi ve Ebü Tâlib’in evine getürdi. Seyyid-i ‘Âlem’in geldiđiñ işitdiler. Ebü Tâlib taşra çığdı. ‘Âlemi koçdı ve görüşdi ve dedi ki: “Ey gözlerim nûri nitesin yol zahmetinden? Hâmdü li’llâh ki sağ ve selâmet yine mübârek cemâliñi gördüm.” dedi. Andan Ebü Tâlib Meysere’den ‘özür [14a] dileyüp yine göndirdi. Bunuñ üzerine birkaç gün geçdi. Hâdıce hiç Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellemi taleb kılmadı ve bir nesne virmedi. ‘Âtike endişeye vardı. Ebü Tâlib’e gelüp “Ey karındaş! Hâdıce, Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellemi hiç añmadı. Ben varayım aña bir tariķle tefhîm ideyim.” didikde Ebü Tâlib dağı cevâb itdi ki, “Zinhâr varup aña bir nesne söyleme ki ol ‘Arab’ın melikesidir. Anuñ cüd u şehâveti ‘Arab’da zâhir ve meşhûrdır. Ve Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellemiñ hağkım zâyi‘ itmez. Benim zannım budır ki, bu def‘a aña Şâm’dan gelen mâl bî-kiyâsdır. Câ’iz ki ol, o mâliñ intizâmına meşğul ola.” dedi. Ve bunuñ üzerine birkaç gün geçdi. ‘Âtike yine Ebü Tâlib’in katına geldi, dedi ki: “Ey karındaşım Ebü Tâlib! Hâdıce’niñ mâli çokdır. Aña şuğl ile Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem hâtırından çığdı.” dedi. Bu tarafda Hâdıce dağı erte gice ol fikre düşdi ki [14b] “Acaba ben bu kalbimdeki sırrı ne güne fâş ideyim? Eđer şimdi Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve selleme ziyâdece mâl virsem mustağni olur. Ve ol mâl ile bi’llâh bir hatun alurlar beni mahrûm kırlırlar.” deyü ğam ve endişe kılardı ve ‘Âtike’niñ gelmesine muntazır idi. Lâkin pes ‘Âtike dağı Hâdıce katına geldi, şâd olup karşıladı. İ‘zâz u ikrâm ile söyledi. Didi ki: “Ey Seyyide! Ne ‘aceb bizlere teşrif itmediñiz? Vâcib oldu ki bizler siziñ ziyâretiñize varalım.” didikde ‘Âtike dağı aña tevâzi‘ ve du‘a ve se[nâ]llar eyledi. Ve Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellemiñ aĥvâlini ifâde itmeđiñe hayâ itdi. Ammâ Hâdıce şâhib-i firâset olmağın ‘Âtike’niñ ne maşlaĥat için geldiğini bildi. Ammâ biraz şöĥbetden soñra Hâdıce ‘Âtike[ye], “Ey Seyyide! İşbu altun ve gümüş Muhammed şalla’llâhu aleyhi ve sellemiñ hağkıdır.” didikde ‘Âtike dağı “Ey Seyyide! Büyük oldu. Bu virdüğün mâl ile Muhammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellemi evlendirelim.” dedi. Hâdıce bu kelâmı işidicek beñzi kızardı. Ba‘dehu [15a] ‘Âtike’ye dedi ki: “Ey ‘Âtike! Ol alacađıñız ben biçâre olsam revâ görür misiz?” didikde ‘Âtike, “Ey Melike! Bunca ‘Arab melikleri ve uluları seni istediler, sen kabûl itmedin. Bu sözi neden söylersin veyahûd bizi maşharalığa mı alursun veyahûd gerçekten mi gülersin?” dedi. Hâdıce’niñ gözlerinden yaş revân

²¹ Kelime rivân şeklinde harekelendirilmiştir.

oldı ve didi ki, “Ey ‘Ātike! Bir dürlü vesvese itmege benden hılâf olmaz ve kelâmımda şadıķım.” didi. Ve haķıķat haberdır mecâz degildir.” didi ki ‘Ātike daķı yetdi ki Ĥadice kelâmında şadıķdır. Şādumân oldu. Çün bu ikisi sözlerin tamâm etdiler ve Ĥadice ‘Ātike’ye, “Ey Seyyidenâ! Miyânımızdaki şöhetleri Ebü Tâlib’den ĝayrı kimseye ifşâ eyleme.” didi. “Eger Ebü Tâlib münâsib görürse vâlideme âdamlar gönderelim. Beni Muĥammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve selleme istesünler.” didikde ‘Ātike daķı ziyâde memnûn olup Ĥadice’ye du‘a kıldı. Hemân gelüp kışşayı Ebü Tâlib’e haber virdi. Ebü Tâlib daķı şād oldu. Mekke [15b] ulularıyla müşâvere eyleyüp ve cümlesini Ĥadice’niñ evine getürtdi. Ĥadice’niñ anasına varup Ĥadice’yi Muĥammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve selleme istediler. Anası râzı olmadı. “Bu ana dek benim kızımı bunca melikler istediler, varmadı. Şimdi Ebü Tâlib’in yetimine mi varır didi.” Pes Ebü Tâlib daķı Ĥadice’ye âdam gönderip “Anañ kabûl itmedi sen ne dirsniñ?” didiler. Pes Ĥadice ta‘âmlar döküp anasını da‘vet idüp Ebü Tâlib’i ve cümle Ĥureyş ulularını daķı da‘vet eyleyüp envâ‘ ta‘âmlar ve şarâblar içüp bezm-i şöhet meşĝul oldılar. Şol kadar içdiler ki cümlesi mest olup taĝıldılar. Hemân Ĥadice’niñ anası kaldı ol daķı ĝâyet mest oldu. Pes Ĥadice bir câriyesine emir eyledi ki, müşĝ ve za‘ferân ile anasının etegine bir miķdârı saru sürdi. Zirâ ‘Arab’da ‘âdet bu idi ki bir kişi kızını ere virecek olsa mest olıcaķ etegine za‘ferân sürerlerdi. Soñra ayılsa ol sözden dönemezlerdi. Bir tanıķlık [16a] olur ve cümle halk daķı bilürlerdi ki “Ol kimse kızını ere virdi.” dirlerdi. Çün gice olup yatdılar. Şabâh Ĥadice segirdüp anasının yanına geldikde anası Ĥadice’ye “Bu benim etegimdeki şarılık nedir?” deyü su‘âl itdikde Ĥadice daķı “Dün sen beni Muĥammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve selleme virdiñ. Anıñçün öyle eylediñ.” didikde anası Ĥadice’ye kaķıdı ve “Benim bu işden bir dürlü haberim yok. Eger ser-hüşlık hâlinde daķı virdim ise ben ol sözümden rucû‘ itdim.” didi. Ĥadice didi ki: “Ey ana! Sen ‘Arab’ın ulusısın ve bir söz ki seniñ lisânından çıķdı ve bu işi işlediñ. Şimdi andan dönmek saña lâyiķ degildir. Ve bir kişiye virdiĝiñ aşıldan bizden uludur. Ĥureyş kavminin a‘yânı ve Beni Hâşim’in ulu-zâdesidir. Kaldı ki bu sözden dönerseñiz cümle halk seni [16b] ta‘yib idüp ve herkes seni derününden sevmeyüp ve halk içinde daķı zerre kadar raĝbetiñ kalmaz.” deyüp ve bu resme çok kelâmlar söyleyüp bir miķdârı anasından ĝöñli olup rızâ virdi. Şabâh yine Ĥadice Ĥureyş uluları[nı] çağırdup cümlesi daķı gelüp Ebü Tâlib daķı ol meclisde hâzır olup Ĥazret-i Ĥadice’yi Ĥazret-i Muĥammed şalla’llâhu ‘aleyhi ve selleme nikâh eylediler. Şād ve feraĥlandılar. Pes Ebü Tâlib Resûl-i Ekrem’e didi ki: “Yâ Muĥammed! Çârşüya adam gönder. Varsun pek a‘lâ libâslar alup getürsün. Ben bahâsını viririm.” didi. Ol dem Ĥazret-i Resûl’llâh şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem “Acaba ben kimiñ dükkânına varayım.” deyü fikir ve “Kime ahvâlimi ‘arz ideyim.” deyü mulâhaza eyleyüp ba‘dehu “Ebü Bekir’in Şiddiķ dükkânına varayım.” deyüp Ebü Bekir Şiddiķ’in dükkânına geldikde [17a] Ebü Bekir ĥazreti daķı Ĥazretiniñ geldiğini gördükde segirdüp Resûl’llâh şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellemi karşılayup, elinden tutup, alup, dükkânına getürüp, kendü yerine geçürüp ve kendi daķı karşıusunda dizin çöküp oturdu. “Merĥaban biken yâ Resûl’llâh. Ey enbiyâlar serveri!” deyüp envâ‘-ı ta‘zîm ü tekrîm birle ta‘zîm ve taĥiyye eyleyüp “Ĥoş geldiñiz ve bize müte‘allıķ daķı her ne dürlü ĥizmetiñiz daķı var ise buyur, başım üzerine edâ ideyim.” didikde Ĥazret-i Resûl’llâh şalla’llâhu ‘aleyhi ve sellem “Ey karındaşım! ‘Āşık u şadıķ, babam Ebü Tâlib şöyle fikr-i şavâb rey itdi ki bize bir desde eşvâb viresin ki Ĥadice’ye virelim. Ĥoş Ĥadice’niñ maţlûbı degildir. Velâkin şân u müruvvete lâyiķ olan virilmek münâsib olur. Ammâ bahâları beyân eyle ki aķçesini evde edâ edelim.” didi. Ebü Bekir Şiddiķ tebessüm idüp “Ey server-i ‘âlem! Bahâ ne dimekdir? Belki seniñ [17b] mübârek kâdemiñ benim dükkânına başduĝı ki şükrâneligin on kul

āzād idüp ve on ğaribi giydürsem i' va'zı olmaz. Ol seniñ ma'ľlubiñ olan libāsları ben daħı ol da' vet zamānında Ĥadice[ye] münāsib olan libāsları ĥāzırladım. Hemān seniñ buraya gelmeñe muntazır idim. Gel içeri, gir baķ, begenir misin?" deyüp aldı içeri[i] ve girdi. Seyyidü'l-Ālem Şefi' ü'l-Müznibin ĥazret baķdı, gördü ki kırķ vaķıyye misk ve kırķ vaķıyye kāfūr ve kırķ vaķıyye 'ūd ve kırķ vaķıyye 'anber ve kırķ vaķıyye top ĥarir ve dibāc ve kırķ ķul ve kırķ cāriye ve bir mercān āġacıydı. Budaķlı ve her budaġınıñ uzunluġu üç arşun idi. Ve her budaġında incüler ve dürlü cevāhirler bezenmiş idi. Çünkü Seyyid-i-Ālem bunları gördü, "Ey Şiddiķ! Bunlarıñ mecmū'ını benim yolıma terk idersin. Ya saña ne ķaldı?" didi. Ebū Bekir Şiddiķ daħı, "Yā Seyyid-i-Ālem! Benim cemi'-i mālim seniñ yolıña fedā olsun. [18a] Saña lāyık nem var?" didi. Ĥazret-i Resūl, "Yā Şiddiķ! Bārī lu'f idüp bunları Ĥadice'ye siz götürseñiz münāsib olur idi." didikde Şiddiķ daħı "Sem'an ve tātēn sen fāriġ ol yā Resūlu'llāh! Bunları ben iletirim." didi. Pes Şiddiķ ol hedāyaları cümle intizām birle alup Ĥadice'niñ sarāyına geldi. Ve Ĥadice'ye ĥadēmelerinden adam gönderdi ki, "Varıñ Seyyide'ye ĥaber viriñ ve bizden selām ve Muĥammed şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemiñ hedāyalarını tebliġ idelim." didi. Ĥadice buyurdu ki Ebū Bekir Şiddiķ'a ta'zīm ve tekrīm birle sarāya kondurup oturdılar ve dürlü ta'āmılar çekdiler. Ammā Ĥadice bildi ki bu māliñ hammālesini Ebū Bekir Şiddiķ virdi ve ĥizmet-kārlarına didi ki "Bize ġanilik mi izhār ider? Muĥammed şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemiñ benim derūnımdaki muĥabbeti māl için degildir. Ancaķ muĥabbetim zātınadır. Sā'ir emvāl ve eşyāyı cümle aniñ ķudūmına fedā kıldım." didi. Ebū Bekir daħı "Ĥāşā! [18b] Biz, Seyyide'ye māl virmek ĥaddimiz degildir. Bu getürdigimiz şey'-i ķalildir ve size lāyık degil ammā ķuşura nazar itmeyüñ ve bu māl ki ben getürdüm, benim degildir. Muĥammed'iñ babasından baña emānetdir. Ĥācet vaktine dek şaķladım. Şimdi emāneti şāhibine virdim. Ve bu mercān āġacı İbrāhīm Ĥalil'den bize mirās düşmişdir. Evlādlarına vaşıyyet itmişdir ki "Āĥır zamānda gelecek bir oġlum vardır. Aniñ ismi Muĥammed'dir. Bu mercān āġacı aña vireler." deyü buyurmuşdır. Ben daħı bildim ki ol Muĥammed şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem budur. Bu emāneti aña teslim eyledim." Çün Ĥadice bu ĥaberi işitdi. Şād oldu. Ebū Bekir Şiddiķ'dan 'özür diledi. Envā'-ı ta'zīm ile yine evine gönderdi. Ve ne ķadar daħı ķavim ve ķabile var ise cümlesin tatyib-i ĥātır eyledi ve düġüne başladı. Mekke'de tamām kırķ gün düġün oldu. Cum'a gicesi murādlar ĥāşıl olup ĥaķķı musteĥāķına vāşıl oldu. Rivāyet olunur ki issisi ot dögecek yetmiş altın havān bile [19a] geldi. Kılan māl dan ġayrı ve Ĥazret-i Ĥadice cemi' mālimi ve eşvābını Resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem Ĥazretine fedā kıldı. Ve Ĥazret-i Resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem daħı ol māli Ĥaķ yolına fuķara ve mesākine bezl eyledi. Ve Ĥadice daħı bir an Resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellemi görse bī-ķarār olurdu. Ve düşmānlar Ĥazret-i Ĥadice'niñ Resūlu'llāh şalla'llāhu 'aleyhi ve sellem Ĥazretine bu mertebe şevķ ve muĥabbetini ve bu mertebe mu'āmelesini görüp bir dürlü şabr u taĥammül idemeyüp ĥasedlerinden ta'n ve daħl itmege başladılar. Bunlarıñ aĥvāllerin Ĥadice işitdiklerinden tarıluپ buyurdu ki cümle ĥizmet-kārları er ve 'av[r]at Mekke şāĥrāsında ĥāzır oldılar. Bir ĥalı resminde döşegi [19b] var idi. Dört yüz arşun ini ve uzunı var idi. Buyurdu ki ol döşegi getürüp ol şāĥrāya döşediler. Ve dört yüz baķır çölmek incüsü var idi. Her bir çölmegiñ büyüklüğü adam boyunca idi. Şöyle ki her bir çölmegi on kiři güç iledir getürürler idi. Bes buyurdu ki "Ol incüleri cümleten ol ĥalınıñ üzerine döktiler. Altın ve gümüş on ķat ziyāde döktiler ve cevāhirler ve envā'ı dürlü la'l, yāķūt ve mercān döktiler. Ve dikme tıtlar getürdiler ki ĥadd u pāyānı yok ve bir dürlü 'aķıl irişmez. Rūmī ķaĥırlar ve Mışrı ve Bağdādī döşekler getürdiler ki nihāyeti yok. Ve cümlesin ol bisātiñ üstüne ķodılar. Ve buyurdu üç yüz cāriye geldiler ol bisātiñ etrāfında

İrdiler. [20a] Ve beş yüz dağı kul gelüp el bağılayup İrdiler. Ve dört yüz kızıl kıvırcuğ deve getİrdiler. Andan Hâzret-i Hâdıce ol mülükâne libâsları çıkarup ve bir kilim giydi. Ve başına câr örtüp geldi. Ol bisâtiñ ucında İrdi. Bu hâli görüp cemî' Kıreys kavmi ta' accüb eylediler. "Aca[b]a Hâdıce ne idecek?" didiler. Bes Hâdıce başın kıaldurup, "Ey kavm-i Kıreys! Hiç bunuñ gibi mâl ve eşyâ gördiñiz mi?" Cevâb İtdiler ki, "Yokdur yâ Seyyide!" didiler ve "İşitmedik." Bes Hâdıce cevâb İdüp "İmdi sizler şahid oluñ. Bu cümle mâl ve esbâb Muḥammed şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemiñdir. Hâdıce'niñ işbu kilimden ğayrı nesnesi yokdur ve benim 'ömrüm olduğça Muḥammed şalla'llâhu 'aleyhi ve sellemiñ eli bağılu kulıdır. Pes Hâzret-i Resül'iñ dostları şâd İdiler. Hâdıce[ye] du'a İtdiler ve şenâlar kıldılar. Anlarıñ düşmanları ğor ve ğakîr İdiler ve başların aşığı İtdiler ve nevmîd ve ğâk-sâr İdiler. Ve Hâğ Ta'âlâ [20b] Kıur'an-ı Mecîd'inde Hâbîbi'ne men' eylemedi ve buyurdu ki: "Ey Hâbîb'im! Sen yetîm İdiñ. Seni ben besledim. Ve sen Mekke yolında yolu azıtdıñ. Ben seni toğrı yola kılavuzlatdım. Ve sen yoğsul İdiñ. Ben seni Hâdıce mâlıyla ğanı kıldım." didi. Seyyid-i 'Âlem bu ni' metleriñ şükriñ edâ-yı 'ibâdet ve tât kıılmağıla[dır]. Ve Seyyid-i 'Âlem'iñ Hâdıce'den ufağılıkları İdi ve kıızları İdi. Fâtıma'dan ğayrı cümlesi Hâdıce'den İdi.

(Sene 1196-1781/1782)

SONUÇ

Tezevvüçü'r-resûl, Hz. Muhammed'in (sas) Hz. Hatice'yle evliliğini anlatan klasik hikâyelerden biridir, yazarı/müstensihi belli değildir. Hikâyenin sonunda yazım tarihi 1196 (1781/1782) olarak verilmiştir. Metinde birtakım imla tutarsızlıklarına ve farklılıklarına rastlanmaktadır.

Pek çok Arapça ve Farsça kelime, Farsça terkipler bulunan hikâye sade ve yalın bir dille yazılmıştır. Konuşma dilinin canlılığının hissedildiği metinde devrik ve kısa cümleler ağırlıktadır.

Hikâyede Hz. Muhammed'in on sekiz yaşından, Hz. Hatice ile evliliğine kadar geçen süre ve bu sürede yaşanan olaylar anlatılmıştır. Hikâyenin, bu evliliği konu alan ve evlilikle beraber Hz. Muhammed'in hayatını genel olarak anlatan diğer hikâyelerden en önemli farkı da budur. Ayrıca aynı konuyu işleyen eserler ekseriyetle manzumken bu eser, mensur olarak kaleme alınmıştır.

Hikâyedeki şahıs kadrosu, mekân ve zaman Hz. Muhammed ile ilgili kaynakların hepsinde yer almaktadır. Zaman zaman anlatıcının akışa müdahale ettiği eserde yer yer olağanüstülüklerle de rastlanmaktadır. Bu sıradışı/olağanüstü olayların bir kısmı dinî kaynaklı olmakla beraber kurgusal özellikler de söz konusudur. Şam'a giden kervanın en kârlı seferini yapması, Hz. Muhammed'in, Yahudilerin bayram yerine varmasıyla onların bütün ışıklarının sönmesi, Hz. Muhammed'in üç günlük yolu bir saatte geçmesi, yine onun Hz. Hatice'ye hediye olarak almak istediklerinin çok önceden beri Hz. Ebubekir'e emanet edilmesi bunlardan bazılarıdır.

KAYNAKÇA

- Aksu, Ali (2015). "Vefa, Sadakat Ve Fedakârlık Örneği Hz. Hatice". *Hazreti Hatice Sempozyum Bildirileri*. (Ed. Ali Aksu). Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları. s.17-37.
- Aktaş, Şerif (1991). *Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş*. 2. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Bursalı, Mustafa Necati (2018). *Hz. Hatice-i Kübra*. 1. Baskı. İstanbul: Çelik Yayınevi.
- Çetin, Nurullah (2005). *Roman Çözümleme Yöntemi*. 3. Baskı. Ankara: Öncü Kitap.
- Çetişli, İsmail (2014). *Metin Tahlillerine Giriş-2*. 4. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Damla, Nurdan (2018). *Aşka Adanmış Bir Ömür Hz. Hatice*. İstanbul: Hayat Yayınları,
- Eraslan, Rahim (2016). *Manzume-i Hatice-tü'l-Kübra*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Eraslan, Sibel (2009). *Çöl / Deniz*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Garip, Seda (2010). *Gulâm'ın Dasitân-ı Hadice-tü'l-Kübrâ Adlı Eseri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Güzel, Ahmet (2012). "Hz. Hatice'nin Hz. Peygamber'le Evliliği, Çocukları ve Aile Hayatı Üzerine Bir Değerlendirme". *İSTEM*. Yıl 10. S. 9. s. 57-100.
- Hazreti Hatice Sempozyum Bildirileri (2015). (Ed. Ali Aksu), Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları.
- Kandemir, Yaşar (1997). "Hatice" DİA. İstanbul, C. XVI, s. 465-466.
- Kara, Hilal ve Kara, Abdullah (2019). *Hanımlar Sultanı Hz. Hatice*. 2. Baskı, İstanbul: Uğurböceği Yayınları.
- Karahan, Abdulkadir (1980). *Eski Türk Edebiyatı İncelemeleri "İlk Osmanlı Edebiyatının İncelenmemiş Dini Bir Mesnevisi: Hikâyet-i Hadice Tezvic-i Muhammed"* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Kazancı, Ahmet Lütfi (2019). *Hazreti Hatice El-Kübra*. 1. Baskı. İstanbul: Ensar Neşriyat.
- Kılıç, Ünal (2015). "Bir Eş Olarak Hz. Hatice". *Hazreti Hatice Sempozyum Bildirileri*. (Ed. Ali Aksu), Sivas: Sivas Belediyesi Yayınları. s.39-71.
- Kandemir, Yaşar (1997). "Hatice" DİA. İstanbul, C. XVI, s. 465-466.
- Kıran, Ayşe; Kıran, Zeynel (2003). *Yazınsal Okuma Süreçleri*. 2. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Korkmaz, Ramazan (1997). *Sabahattin Ali İnsan ve Eser*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Köse, Fatih (2017). *Yazarı Bilinmeyen Bir Hz. Hatice Hikâyesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özerol, Nazmi; Atlı, Semih (2019). "Ebu Eyyüb El-Ensârî Hakkında Yazılmış Bir Hikâyenin Çevriri Yazısı ve Tahlili". *Littera Turca Dergisi*. C. 5, S.3 s. 488-500.
- Öztürk, Necdet (2016). *Yazarı Belli Olmayan Hz. Hatice Manzumesi Metin-Dil İncelemesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sabuncu, Ömer (2008). *Hz. Peygamber'in İlk Hanımı Hz. Hatice'nin Hayatı ve Kişiliği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Selçuk, Bahir (2009). *Meşâkku'l-Uşşâk*. 1. Baskı. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınevi.
- Soycan, Adil (2018). *Türk Edebiyatında Hz. Hatice ve Manzume-i Hz. Hadicetü'l-Kübra*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Stevick, Philip (1998). *Roman Teorisi*. (Çev. Sevim Kantarcıoğlu). Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Tekin, Mehmet (2004). *Roman Sanatı (Romanın Unsurları)*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Temiz, Ahmet Emin (2010). *Hz. Hatice*. İstanbul: Cihan Yayınları.
- Tezevücü'r-Resûl. *Kastamonu Yazma Eserler Kütüphanesi*. 37 Hk 1591/2.
- Topbaş, Selahattin (2014). *Hüseyin Karatay Hayatı-Sanatı-Eserleri*. Malatya: Malatya Kitaplığı Yayınları.
- Tursun, Emine Kara (2010). *Hazâ Kitâb-ı Hadicetü'l-Kübrâ (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uysal, Mehmet (2010). *Nikâh-nâme (İnceleme-Metin)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yavuz, Serap (2016). *Hz. Hatice*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Yıldırım, Muhammed Emin (2019). *Risalet Davasının Annesi Hz. Hatice*. 12. Baskı. İstanbul: Siyer Yayınları.
- <http://aturkkitapligi.ibb.gov.tr>
- <http://yazmalar.gov.tr/>
- <http://ktp.isam.org.tr/ktpgenel/findrecords.php>
- <https://www.mkutup.gov.tr>

